

Elisa Linna-Dini

Suomen kieltä draamalla maustettuna

Ajatuksia suomen kielen opettamisesta draamamenetelmin

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK)

Esittävän taiteen koulutusohjelma

Opinnäytetyö

19.9.2017

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Elisa Linna-Dini Suomen kieltä draamalla maustettuna – Ajatuksia suomen kielen opettamisesta draamamenetelmin 53 sivua + 1 liite 19.9.2017
Tutkinto	Teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK)
Koulutusohjelma	Esittävän taiteen koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja	Jouni Piekkari, lehtori (sosiaali-), ryhmämenetelmät, soveltava teatteri, FM
<p>Tässä opinnäytetyössä selvitettiin, mitä lisäarvoa draamamenetelmät voivat tuoda maahanmuuttajien suomen kielen opetukseen, kuinka teatteri-ilmaisun ohjaaja voisi olla tukemassa maahanmuuttajien suomen kielen oppimista ja millaisia kokemuksia haastateltavilla oli aiheeseen liittyen.</p> <p>Haastateltavana oli neljä alan ammattilaista, joista yksi oli toiminut muun muassa S2-opettajana, ja kolme haastateltavaa olivat ainakin toiselta koulutukseltaan teatteri-ilmaisun ohjaajia. Haastattelut toteutettiin teemahaastattelurungon pohjalta. Lisäksi työssä kerrotaan draamasta oppimisen muotona, teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutuksesta, aikuisten maahanmuuttajien kotoutumisesta ja suomi toisena kielenä -opetuksesta. Työssä esitellään myös erilaisia aiheeseen liittyviä hankkeita.</p> <p>Tutkimustuloksista kävi ilmi, että draamamenetelmistä toimivat parhaiten erilaiset asioimisdraamaleikit, joissa harjoiteltiin arkisia vuorovaikutustilanteita draaman kontekstissa. Lisäksi draamamenetelmät näyttivät soveltuvan erityisen hyvin puhekielen opettelemiseen.</p> <p>Kun suomea toisena kielenä opetettiin draamamenetelmien avulla, myös vuorovaikutustaidot ja itseluottamus viestintätilanteissa näyttivät kehittyvän. Lisäksi näytti siltä, että opiskelijat oppivat myös monia muita tärkeitä asioita kielen lisäksi, esimerkiksi ryhmässä toimimista. Työssä nousi esille myös kulttuuritaustojen moninaisuuteen liittyviä näkökulmia. Teatteri-ilmaisun ohjaajien vahvuuksia S2-opetuksen parissa toimiessa näyttivät olevan tutkimusmatkailijan identiteetti, luovuus, käytännönläheisyys ja toiminnallisuus.</p> <p>Tutkimustuloksista voivat hyötyä esimerkiksi maahanmuuttajien suomen kielen opetuksen parissa työskentelevät teatteri-ilmaisun ohjaajat ja S2-opettajat sekä tahot, jotka pohtivat, palkkaisivatko he teatteri-ilmaisun ohjaajan edesauttamaan maahanmuuttajien suomen kielen oppimista.</p>	
Avainsanat	Maahanmuuttaja, kotoutuminen, kielenopetus, suomi toisena kielenä, draamamenetelmät, toiminnallinen oppiminen

Author Title Number of Pages Date	Elisa Linna-Dini Finnish Language Spiced with Drama 53 pages + 1 appendice 19 September 2017
Degree	Drama instructor
Degree Programme	Performing arts
Specialisation option	
Instructor	Jouni Piekkari, lecturer (social work), group methods, applied theatre, M.A.
<p>In this Bachelor's thesis, I researched what drama could give in terms of teaching Finnish to adult immigrants; what a drama instructor could do in this field; and what kind of experiences the four interviewees had about teaching Finnish language through drama methods to adult immigrants.</p> <p>I interviewed four people for this study. One of the interviewees had been working as a teacher of Finnish as a second language and three of them had the education of a drama instructor. I conducted the interviews following a theme interview structure. I also discuss about drama as a learning method, education of a drama instructor, adult immigrants' acculturation and teaching Finnish as a second language. In this study I also introduce different kind of projects related to this subject.</p> <p>The results of the research indicated that, among different drama methods, the ones that worked the best were different kinds of drama games that included practicing social interaction in everyday life in the context of drama. Additionally, the drama methods seemed to be particularly useful for learning a spoken language.</p> <p>When Finnish as a second language was taught with the help of drama methods, it also seemed to develop the students' social skills and their self-confidence in interaction situations. When interacting, it also looked like the students learned, in addition to the language, many other important skills at the same time, for instance teamwork skills. There were also different aspects that emerged, related to the diversity of cultural backgrounds. When working with students learning Finnish as a second language, the main strengths of the drama instructors seemed to be the identity of an explorer, creativity, practical approach and interaction.</p> <p>I hope that the results of this study could be useful for instance for drama instructors and for teachers teaching Finnish as a second language for immigrants. Maybe this Bachelor's thesis could also help the employers who have been considering hiring a drama instructor teaching Finnish to the immigrants.</p>	
Keywords	Immigrant, acculturation, language teaching, Finnish as a second language, drama methods, activating teaching methods

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Draama ja toiminnallisuus oppimisessa	1
2.1	Draama käsitteenä ja oppimisen muotona	3
2.2	Toiminnalliset menetelmät	6
3	TIO-koulutus	7
4	Aikuisen maahanmuuttajan kotoutuminen	8
4.1	Maahanmuuttaja	9
4.2	Kotoutuminen ja kotouttaminen	9
5	Suomi toisena kielenä	10
5.1	Käsitteet ja historia	11
5.2	Kielitaidon osa-alueet	11
5.3	Kielenopetukseen liittyvät opetusmenetelmät	12
5.4	Kielenoppiminen	13
6	Hankkeet	14
6.1	KAMU-hanke eli kaveriohjausta maahanmuuttajille	14
6.1.1	Pelisujuttajan opas	14
6.1.2	Miksi draamatarinoita?	15
6.2	KEPELI-hanke eli kotoutumista kehollisilla ja pelillisillä menetelmillä	16
6.3	Koivu ja Tähti -hankkeet eli vuorovaikutustaitoja maahanmuuttajaisille	17
6.4	Kotisuomi-hanke eli luovia menetelmiä S2-opettajille	18
6.5	Zodiakin kielityöpajojen kehittämishanke	18
7	Haastattelut ja haastateltavat	19
7.1	Teemahaastattelu ja litterointi	19
7.2	Haastateltavien valinta ja esittely	20
7.3	Kiinnostus aihetta kohtaan	21
7.4	Apukielet opettaessa	22
8	Draamamenetelmien käyttö S2-opetuksessa	24
8.1	Draamamenetelmät kielenoppimisen tukena	24
8.1.1	Millaiset draamamenetelmät toimivat?	24
8.1.2	Millaiset draamamenetelmät eivät toimineet?	27

8.2	Kenelle draamamenetelmät sopivat?	29
8.3	Mitä kielen osa-alueita draaman avulla oppii?	30
8.4	Mitä muuta draaman avulla voi oppia kielen lisäksi?	33
8.5	Muut toiminnalliset menetelmät	35
8.6	Haastateltavien onnistumisen kokemukset	36
8.7	Palaute opiskelijoilta	38
8.8	Koulutustaustan vahvuudet	39
8.9	Lisäkoulutusta TIOlle	41
8.10	Muuta olennaista	43
9	Loppupohdinta	46
	Lähteet	50
	Liitteet	
	Liite 1. Teemahaastattelurunko	

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tutkin, mitä lisäarvoa draamamenetelmät voivat tuoda maahanmuuttajien suomen kielen opetukseen, millaisia kokemuksia haastattelemillani henkilöillä on aiheeseen liittyen ja mitä annettavaa teatteri-ilmaisun ohjaajalla voisi olla tällä saralla. Haastattelin tätä työtä varten neljää ihmistä, jotka ovat työskennelleet maahanmuuttajien suomen kielen opetuksen parissa käyttäen draamamenetelmiä opettaessaan.

Työssä käyttämäni lähteet liittyvät draamaan, draamakasvatukseen ja toiminnallisiin menetelmiin, teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutukseen, aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiseen ja suomi toisena kielenä -opetukseen. Esittelen tässä työssä myös erilaisia hankkeita, jotka avaavat lukijalle millaisia toiminnallisia tutkimuksia aikuisten maahanmuuttajien keskuudessa on tehty liittyen draamaan ja kielenoppimiseen. Käytän tässä työssä teatteri-ilmaisun ohjaajasta yleisesti käytettyä lyhennettä TIO.

Olen ensimmäiseltä koulutukseltani musiikinopettaja ja olen tehnyt paljon töitä opettamisen parissa. Koska olen itse työskennellyt pääasiassa lasten ja nuorten parissa, haluan tässä työssä haastaa itseäni perehtymällä nimenomaan aikuisten ihmisten oppimiseen. Kouluissa työskennellessäni olen havainnut, että on selvää, mitä pitää opettaa – tämänhän kertoo jo opetussuunnitelmakin. Kuitenkin opettajan vastuulle jää sen päättäminen, miten hän jonkin asian opettaa. Olen huomannut etenkin luokanopettajan ja erityisluokanopettajan töitä tehdessäni, että monia asioita pystyy opettamaan ja tutkimaan yhdessä oppilaiden kanssa sekä draaman että muiden toiminnallisten menetelmien avulla.

Tälläkin hetkellä Suomeen tulee paljon maahanmuuttajia, joten tarve suomi toisena kielenä -opetukselle näyttää lisääntyvän koko ajan. Minulla on myös omakohtaista kokemusta aiheeseen liittyen, sillä tavatessani mieheni, hän ei puhunut lainkaan suomea. Huomasin hänen alkaessaan opiskella suomen kieltä, kuinka monet fraasit jäivät hänelle mieleen arkisista tilanteista. Hän muisteli usein, miten joku henkilö oli käyttänyt jotain tiettyä sanaa tai lausetta jossain tietyssä tilanteessa, joten ajattelin, että onpa hienoa opiskella kieltä autenttisessa ympäristössä. Tästä innostuneena päätin, että haluan ehdottomasti perehtyä kielenoppimiseen tarkemmin ja yhdistää sitä draamaan ja teatteri-ilmaisun ohjaajan työhön tässä opinnäytetyössä.

Mikkonen (2003) kirjoittaa, että maahanmuuttajien suomen kielen opetukseen kaivataan opetusta virkistäviä menetelmiä. Hän myös pohtii, että missä on vika, kun maahanmuuttajat eivät opi suomea, vaikka opettajien ammattitaito ja oppimateriaalit lisääntyvät jatkuvasti. (Mikkonen 2003, 8.) Tämän opinnäytetyön avulla toivon pystyväni tarjoamaan uutta ja innostavaa tulokulmaa aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen opetukseen.

Itse en ollut kouluaikoina erityisen innostunut vieraiden kielten opiskelusta. Englannin, saksan ja ruotsin tunnit tuntuivat usein pitkästytäviltä, rikkonaisilta ja kielioppipainotteisilta. Näin sanoessani tiedostan toki, että nykyään kieltenopetuksessa käytetään varmasti enemmän toiminnallisia menetelmiä jo uuden opetussuunnitelmankin takia. Toiminnallisten menetelmien ja draamamenetelmien laajempi käyttö olisi palvellut kouluaikoinani huomattavasti paremmin ainakin kaltaistani oppijaa.

Kaikkia muita osaamiani vieraita kieliä olen oppinut koulussa, mutta viron kieltä opin näytellessäni eräänä kesänä kesäteatterissa Virossa. Vaikka projekti kesti harjoituksineen ja esityksineen vain viisi viikkoa, koin oppineeni viron kieltä siellä helposti ja huomaamatta. Lisäksi kun sain puhua kieltä äidinkielenään viroa puhuvien henkilöiden kanssa, ensimmäistä kertaa elämässäni koin, että kielenoppiminen voi olla erittäin hauskaa, intensiivistä ja nopeahkoa.

Lähdemateriaalia etsiessäni löysin myös seuraavat työt, jotka liittyvät opinnäytetyöni aiheisiin:

Nada Reunanen ja Marianne Heinonen (2011) ovat tehneet Turun ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön, jonka nimi on Kevennystä kieliopintoihin – toiminnalliset menetelmät suomen kielen oppimisen tukena. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja siinä esitellään erilaisia toiminnallisia menetelmiä, joiden avulla voidaan opettaa maahanmuuttajille suomen kieltä. He kokosivat menetelmistä myös menetelmäkansion. (Reunanen & Heinonen 2011.)

Meija Meuronen (2016) on tehnyt pro gradu -työn liittyen toiminnallisten menetelmien käyttöön venäjän kielen alkeiden opetuksessa. Hänen tutkimuksensa pohjalta voidaan sanoa, että tutkittavien mielestä toiminnalliset menetelmät vähentävät ahdistusta ja pakkoa siitä, että kieltä pitää oppia. Tällöin kieltä opitaan ikään kuin vahingossa.

Meuronen korostaa, että toiminnalliset menetelmät toimivat parhaiten muiden menetelmien kanssa yhdessä. (Meuronen 2016.)

2 Draama ja toiminnallisuus oppimisessa

2.1 Draama käsitteenä ja oppimisen muotona

Tässä luvussa avaan eri lähteiden pohjalta käsitettä draama sekä kerron draamakasvatuksesta ja sen eri genreistä.

Käsitteille draama, draamamenetelmät ja draamakasvatus ei löytynyt kirjallisuudesta yksiselitteisiä määritelmiä. Myös Owens & Barber (1998, 13–14) pitävät ongelmallisena sitä, että draaman yhtenäistä sanastoa ei ole missään virallisesti määritelty eikä hyväksytty. Samaa asiaa pohtii myös Heikkinen (2004). Hänen mukaansa termistön epämääräisyys on hidastanut sitä, että draamakasvatus kehittyisi Suomessa vakavasti otettavaksi tieteenalaksi ja oppiaineeksi. (Heikkinen 2004, 26.)

Owens & Barber (1998) toteavat draaman työtapojen olevan lähtöisin mm. teatterista, psykologiasta, kirjallisuudesta, taiteista ja terapiasta (Owens & Barber 1998, 18). Draaman työtavat ovat sovittuja tekniikoita, ja niiden avulla rakennetaan draamallinen tilanne. Tarkoituksena on synnyttää merkityksiä ja käyttää hyväksi tilaa, aikaa ja toimintaa. (Owens & Barber 1998, 16.) Häkämiehen (2007) mukaan draamaa voidaan pitää yleiskäsitteenä monenlaiselle työskentelylle teatterin, hoidon, terapian ja pedagogiikan alueilla. Draamassa käytetään teatterinomaisia työmuotoja, joten sen takia se on aina sidoksissa teatteritaiteeseen. (Häkämies 2007, 47–48.)

Viranko (1997) määrittelee draaman niin, että se perustuu ihmisen omaan kehoon, ääneen ja niiden ilmaisuvoimaan, aitoon vuorovaikutukseen, mielikuvituksen ja todellisuuden synteisiin, vahvoin elämyksiin ja kokonaisiin mielikuviin. Draamassa käytetään pedagogisiin tarkoituksiin teatterin ilmaisukeinoja. (Viranko 1997, 112.) Hän kertoo myös, että pedagogista draamaa voidaan pitää sekä taideaineena että opetusmenetelmänä, joka käyttää monipuolisia toiminnallisia ja jäsentäviä työtapoja sekä teatterin keinoja. (Viranko 1997, 111.)

Kajalan (2010) mukaan draama perustuu leikkiin ja leikki on sosiaalista ja kollektiivista toimintaa. Draama voi myös kehittää kielen ja kirjallisuuden ymmärtämistä sekä itsetuntoa. Myös sekä vuorovaikutustaidot että sosiaaliset suhteet voivat parantua

draaman avulla. (Kajala 2010.) Ahonen (1994) kirjoittaa, että draama on kielen kehitykselle erittäin tärkeä oppimismenetelmä. Hän jatkaa, että draama kehittää oppilaan taitoa käyttää kieltä monipuolisesti, sillä draama tarjoaa tilanteita, joissa on aito puhumisen tarve. Myös erilaisia käsitteitä voi oppia draaman avulla. (Ahonen 1994, 89.)

Toivanen (2015) määrittelee draamaa sen kautta, miten sitä peruskoulussa opetetaan. Hän kertoo draaman olevan vuorovaikutteista, luokkamutoista, toiminnallista ja kokemuksellista opetustoimintaa. Siinä keskitytään teatterin keinoja käyttäen yhdessä toimimiseen. Tällöin käytetään usein teatterille ominaisia kuvitteellisia tilanteita, joissa oppilaat toimivat välillä rooleissa ja välillä omana itsenään. Hän kuvaa, että ryhmässä työskennellään pääosin ilman ulkopuolista yleisöä. (Toivanen 2015, 11–12.)

Karkkulainen (2011) kertoo, että draama on kokemuksellinen prosessi, jossa käytetään teatterin peruselementtejä: roolia, jännitettä, tilaa, ristiriitaa, aikaa, metaforia ja symboleita. Draaman voidaan sanoa olevan kokemuksellisen oppimisen muoto, ja sen voima on siinä, että se yhdistää osallistavassa prosessissa todellisuutta ja fiktiota. (Karkkulainen 2011, 14.)

Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto määrittelee draamakasvatuksen niin, että se on kokemuksellinen ja taidekasvatuksellinen oppiaine. Draamakasvatus perustuu yhteisölliseen ja sosiokulttuuriseen oppimiseen. Lisäksi siinä korostuu taiteen tutkiva ja osallistava rooli. (Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.)

Draamakasvatuksessa oppimismahdollisuuksia yritetään luoda kokemuksen kautta. Asiat jäävät myös paremmin muistiin, kun ihminen osallistuu tekemällä. (Heikkinen 2005, 37.) Draamakasvatusta voi tarkastella myös genre-systeeminä, kuten Heikkinen (2005) tekee. Hän jakaa draamakasvatuksen genret kolmeen päägenreen: osallistava draama, soveltava draama ja esittävä draama. (Heikkinen 2005, 73.) Heikkisen (2005) mukaan osallistavan draaman genreissä tutkitaan draamallisen fiktion avulla ja sen kautta jotain ilmiötä, asiaa tai teemaa. Osallistavassa draamassa on keskeistä tutkia asioita menemällä fiktion, toimimalla siellä ja tulemalla sieltä pois. Tällöin draama on vain ryhmää varten ja myös yleisönä toimii ryhmä. Keskeisintä tässä päägenressä on osallistuminen. Alalajeina ovat mm. draamaleikki, tarinankerronta ja prosessidraama. (Heikkinen 2005, 75–76.)

Heikkisen (2005) mukaan esittävän draaman genreissä on ideana se, että jotain tehdään katsottavaksi. On siis oleellista jakaa esitys ulkopuolisen yleisön kanssa. Esittävässä draamassa tutkitaan ja valitaan teksti. Sen jälkeen se dramatisoidaan tai sovitetaan ja sitten esitetään se tulkintana muille. Tässä genressä esityksiä voi tehdä joko niin, että lähtökohtana on joku teksti tai sitten idea, jonka pohjalta luodaan esitys improvisoiden. (Heikkinen 2005, 77–78.)

Soveltavan draaman genret yhdistelevät eri genre-tyyppejä. Ne leikittelevät sekä muodoilla että dramaturgioilla. Tässä genressä on tavoitteena saada aktiivisia katsoja-osallistujia. Heikkilä (2005) on jaotellut soveltavassa draaman foorumiteatteriin ja työpajateatteriin (TIE, Theatre in Education). Soveltavassa draamassa yhdistetään sekä katsojien että osallistujien draamaa. (Heikkinen 2005, 79–80.)

Vaikka TIO osaa varmasti työskennellä kaikkia genrejä hyväksi käyttäen, tätä oppinnäytetyötä ajatelleen osallistava draama on genreistä lähimpänä työni sisältöä. Jos tarkoituksena on ensisijaisesti oppia suomen kieltä, esitysten tekeminen ja taiteelliset aspektit jäävät tällöin toissijaisiksi.

Draamassa on mahdollista tavoittaa kokemuksellista syväoppimista ja siinä liikutaan sekä taiteen että sosiaalisen kokemuksen alueilla (Heikkinen 2005, 53–54). Draama voi myös auttaa monenlaisessa oppimisessa. Ihmisillä on erilaisia oppimistyyliä ja draamakasvatuksen avulla niitä on mahdollista hyödyntää. (Heikkinen 2005, 91.)

Draamakasvatuksessa sosiaalisuutta voidaan pitää läpäisevänä tekijänä. Tällöin oppiminen nähdään luovana ja aktiivisena prosessina. Heikkisen (2005) mukaan draamakasvatuksessa luodaan ja siinä syntyy draamallisia koskettavia hetkiä. Tällöin voidaan puhua ”merkityksellisistä oppimiskokemuksista”. (Heikkinen 2005, 127–128.) Draamakasvatus on pääosin yhteistoiminnallista oppimista. Se on yhdessä työskentelyä, ja sitä voidaan pitää tavoitteellisena, vastuullisena ja kurinalaisena. Heikkinen (2005) luettelee viisi yhteistoiminnallisen oppimisen kulmakiveä:

- 1) Hyödynnetään ryhmän jäsenten erilaisuutta.
 - 2) Eri rooleissa toimiminen kehittää vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja.
 - 3) Tavoitteellinen yhdessä tekeminen luo myönteistä keskinäistä riippuvuutta.
 - 4) Sillä, että jokainen osallistuu sovitulla tavalla, luodaan yksilöllistä vastuuta.
 - 5) Ryhmä oppii arvioimaan itseään yhteisten pohdintojen kautta.
- (Heikkinen 2005, 126-127.)

Draamasta on hyötyä erityyillisille oppijoille, sillä draaman oppimisprosesseihin kuuluu kaikki oppimisalueet: esteettinen, sosiaalinen, fyysinen, affektiivinen ja kognitiivinen ja eri aivoalueet pääsevät aktivoitumaan draamaa tehdessä. Draama tarjoaa myös paljon ryhmädynaamisesti avartavia oppimistilanteita. (Viranko 1997, 114.)

2.2 Toiminnalliset menetelmät

Tässä alaluvussa kerron yleisesti toiminnallisista menetelmistä, joihin draamankin voidaan katsoa kuuluvan.

Kuten nimestäkin voi päätellä, lähtökohta toiminnallisissa menetelmissä on oppijan oma toiminta ja tekeminen. Toiminnallisessa oppimisessa on tärkeää, että oppija on omatoiminen ja työskentelee aktiivisesti. Toiminnallisissa harjoituksissa toteutuu usein seuraavat periaatteet: vuorovaikuteisuus, mielikuvituksen ja luovuuden käyttö, kokemuksellisuus, ryhmän hyödyntäminen ja oppimisen aktivointi. (Opinpaja Oy 2011, 1.)

Monesti toiminnallisissa menetelmissä on leikinomaisia piirteitä. Kun toimintaan sisältyy leikkiä, ihmisen sisäinen luovuus pääsee yleensä esille. Toiminnallisina menetelminä voidaan pitää muun muassa erilaisia työskentelytapoja, jotka perustuvat ryhmäprosessiin (esimerkiksi sosiometria ja yhteistoiminnallinen oppiminen), erilaisia menetelmiä, jotka liittyvät luovuuteen (esimerkiksi luova kirjoittaminen ja ideointitekniikat, draamamenetelmät, mielikuvatyöskentely) sekä työtavat, jotka liittyvät musiikkiin, liikkeeseen ja kuvataiteeseen. Myös sellaiset pelit ja leikit, jotka soveltuvat oppimistarkoituksiin, kuuluvat toiminnallisiin menetelmiin. (Opinpaja Oy 2011, 1.)

Opinpaja Oy:n (2011) julkaiseman materiaalin mukaan toiminnallisissa menetelmissä toteutuvat seuraavat peruseriaatteen:

- “1. Oppiminen edellyttää oppijan omaa aktiivisuutta.
 2. Oppimista vahvistaa opittavan asian työstäminen eri tavoin: esimerkiksi tekemällä, selittämällä, keskustelemalla toisten kanssa, visuaalisesti hahmottelemalla.
 3. Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa on merkittävä oppimista edistävä tekijä.”
- (Opinpaja Oy 2011,1.)

Toiminnallisten harjoitusten avulla opitaan muun muassa vuorovaikutustaitoja, puhumista, eläytymistä, toisten huomioon ottamista, esiintymistä, kuuntelua, yhteistyötä ja mielikuvituksen käyttöä. Kun käyttää toiminnallisia menetelmiä, silloin mahdollistuu eri aistikanavien ja oppimistyylien käyttö. Sellaiset asiat, joita on itse tehnyt ja kokenut, tuntuvat usein mielekkäiltä ja merkityksellisiltä. Myös se, että asioista on omakohtaista kokemusta, auttaa asioiden muistamisessa ja uusien oivallusten syntymisessä. (Opinpaja Oy 2011, 1-2.)

Toiminnalliset menetelmät auttavat ryhmähengen rakentamisessa ja vahvistamisessa sekä auttavat yhteenkuulumisen tunteen ja hyvän ilmapiirin luomisessa. Hyvä ryhmähenki parantaa myös oppimistuloksia, ja oppilaiden itsetuntemus kehittyy toiminnallisten harjoitusten avulla. (Opinpaja Oy 2011, 2.)

Maunun (2017) mukaan toiminnallisuus luo oppimisen iloa, koska oppijalle tulee osallisuuden tunne eli hän kokee, että hänet huomataan, ja että hän on tärkeä. Hän kertoo, että kun oppilaan aktiivisuuden taso nousee, samalla hänen itsetuntonsa ja identiteettinsä vahvistuu. Toiminnalliset menetelmät antavat myös mahdollisuuden kokeilla erilaisia oppimistapoja ja ne auttavat ymmärtämään omaa oppimistaan. Aktiivinen oppija jättää opettajallekin mahdollisuuden oppimisprosessin havainnointiin ja eriyttämiseen. (Maunu 2017.)

3 TIO-koulutus

Tämän kappaleen tarkoituksena on kertoa lukijalle teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutuksesta, TION osaamisalueista ja siitä, millaisissa työtehtävissä TIOt toimivat. En nähnyt työni kannalta oleellisena esitellä eri ammattikorkeakouluja, joissa TIOja koulutetaan tai verrata ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmia keskenään. Koska itse opiskelen Metropolia Ammattikorkeakoulussa, käytän tässä luvussa lähteenä pääosin Metropolian verkkosivuja ja opetussuunnitelmaa.

Teatteri-ilmaisun ohjaajien koulutusohjelmissa on ollut erilaisia painotuksia ja rakenteita riippuen vuosista ja oppilaitoksista (Louhija 2015, 26). Louhija (2015, 74) kirjoittaa TIO-opettajuuden moniulotteisuudesta: perinteisen opettajan roolin lisäksi TIOt voivat olla mahdollistajia, vetäjiä, ”kätilöitä”, kouluttajia, kasvattajia, fasilitaattoreita ja kanssakulkijoita.

TIO opiskelee ohjaamista, osallistavaa teatteria ja taiteen erilaisia työtapoja, joiden avulla voidaan kehittää ryhmän vuorovaikutustaitoja ja yhteisöllistä interaktiota. TIOt voivat toimia ryhmien ja prosessien vetäjinä sekä taiteen kentällä että muun yhteiskunnan toimintaympäristöissä. TIO-opinnoissa perehdytään siihen, miten taidetta voidaan tehdä valitulle kohdeyleisölle tai yhdessä yleisön kanssa sekä erilaisiin esittävän taiteen ilmiöihin ja taiteeseen yhteisöllisenä ilmiönä. (Metropolia 2017a.)

TIO-koulutuksessa tutustutaan myös esittämiseen ja ilmaisuun, ohjaamiseen, erilaisten tapahtumien rakentamiseen ja dramaturgiaan. Opiskeltavia työtapoja on muun muassa tarinateatteri, improvisaatio, draamatyöpajat ja forum-teatteri. Lisäksi koulutuksen aikana tehdään esityksellisiä tutkielmia ja tutustutaan esittävän taiteen historiaan ja nykysuuntauksiin. TIOt saavat myös koulutusta liittyen teatterityössä tarvittavaan tuotannolliseen ja tekniseen osaamiseen. (Metropolia 2017a.)

TIO osaa käyttää työssään erilaisia teatterin ja draaman työkaluja, jotka auttavat häntä toimimaan erilaisten ryhmien kanssa. Hän voi toimia esimerkiksi ohjaajana, opetustehtävissä tai taiteellisessa työssä. TION työkenttään kuuluu myös soveltavan teatterin työtapojen kehittäminen ja sen edistäminen, että taide tulisi osaksi yhteiskuntaa. TIOt voivat työskennellä esimerkiksi erilaisissa projekteissa, yhteisöissä, yhdistyksissä, ammatti- ja harrastajateatterissa, paikoissa, joissa annetaan ilmaisukasvatusta, perustamissaan yrityksissä, kulttuuriorganisaatioissa tai julkisen sektorin laitoksissa. (Metropolia 2017a.)

TIO-opinnoissa opitaan muun muassa soveltavan teatterin menetelmiä. Näitä teatterilähtöisiä työmenetelmiä voi käyttää esimerkiksi koulujen aineenopetuksessa, taiteen perusopetuksessa ja yrityskoulutuksissa. Useimmat TIO-ammattilaiset toimivat eri toimintakenttien ja työroolien rajapinnoilla. (Louhija 2015, 12.)

4 Aikuisen maahanmuuttajan kotoutuminen

Avaan tässä luvussa lyhyesti sanoja maahanmuuttaja, turvapaikanhakija ja pakolainen. Lisäksi kerron mitä tarkoittaa kotouttaminen ja kotoutumiskoulutus. Tässä työssä käytän tutkimuksen kohderyhmästä nimitystä maahanmuuttajat.

4.1 Maahanmuuttaja

Vuonna 2015 Suomen väestöstä 6,2 prosenttia eli 339 935 ihmistä oli ulkomaalaistaustaisia (Tilastokeskus a). Tilastokeskuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten osuus on vuosien 1990–2015 aikana kasvanut 0,8 prosentista 6,2 prosenttiin (Tilastokeskus b).

Tutkimuksissa ja tilastoissa sanalla maahanmuuttaja tarkoitetaan yleensä sellaista Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, jonka on tarkoitus asua maassa pidempään (Miettinen 2017). Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee oleskeluoikeutta ja suojelua jostain vieraasta valtiosta. Jos hänelle annetaan turvapaikka, hän saa pakolaisaseman. (Maahanmuuttovirasto 2017a.)

Pakolainen on sellainen henkilö, jolla on jokin syy pelätä, että hän joutuu vainotuksi kansallisuuden, alkuperän, uskonnon, poliittisen mielipiteen takia tai siksi, että hän kuuluu tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään. Jos jokin valtio antaa henkilölle turvapaikan tai YK:n pakolaisjärjestö (UNHCR) katsoo hänen olevan pakolainen, silloin hän saa pakolaisaseman. (Maahanmuuttovirasto 2017a; Työ- ja elinkeinoministeriö a.)

Vieraskielisiä henkilöitä, jotka puhuvat äidinkielenään jotakin muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea, oli Suomessa vuoden 2016 lopussa 354 000 (Tilastokeskus c). Koko maassa vieraita kieliä puhuvia on ollut vuonna 1996 1,4 %, vuonna 2006 3 % ja vuonna 2016 6,4 % (Tilastokeskus b).

Maahanmuuttajien ja vieraskielisten määrän kasvamisesta voi päätellä, että tarve suomi toisena kielenä -opetukselle on suuri ja se näyttää kasvavan koko ajan. Siksikin koen työni aiheen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Lisäksi näen tärkeänä sellaisten menetelmien kehittämisen, joiden avulla kielenoppiminen on mukavaa ja hyödyllistä arkielämässä selviytymisen kannalta.

4.2 Kotoutuminen ja kotouttaminen

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä. Kotoutuminen tähtää siihen, että maahanmuuttaja tuntee kuuluvansa yhteiskuntaan aktiivisena ja täysivaltaisena jäsenenä. Kotouttaminen taas tarkoittaa sitä, että kotoutumista edistetään ja tuetaan monialaisesti. (Työ- ja elinkeinoministeriö a.)

Suomessa on laki kotoutumisen edistämisestä. Sen tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaiseen yhteiskuntaan ja edistää kotoutumista. Maahanmuuttajille pitää tarjota sellaisia toimenpiteitä ja palveluita, jotka edistävät kotoutumista. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, § 1, § 3.) Tällaisiin palveluihin voidaan lukea mm. suomen tai ruotsin kielen opetus ja tiedon jakaminen yhteiskunnasta, suomalaisesta kulttuurista ja mahdollisuuksista kouluttautua ja työllistyä (Työ- ja elinkeinoministeriö b).

Maahanmuuttajien kotouttamisesta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö ja sen alaisuudessa omalla alueellaan ELY-keskukset ja kunnat. Turvapaikanhakijoiden alkuperähdytyksestä vastaavat vastaanottokeskukset ja Maahanmuuttoviraston tehtävänä on huolehtia kiintiöpakolaisten alkuperähdytyksestä. (Maahanmuuttovirasto 2017b.)

Maahanmuuttajien kotoutumista tuetaan muun muassa seuraavilla tavoilla: heille laaditaan kotoutumissuunnitelma, opetetaan joko suomen tai ruotsin kieltä, opetetaan tarvittaessa luku- ja kirjoitustaitoa sekä ohjataan heidät ammatilliseen koulutukseen. Useimmiten kotoutumiskoulutus toteutetaan työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena TE-toimiston kautta. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2017.)

Kielellisenä tavoitteena kotoutumiskoulutuksessa on se, että maahanmuuttaja pääsee suomen tai ruotsin kielessä toimivan peruskielitaidon tasolle. Tätä taitotasoa kutsutaan nimellä B1.1 ja sillä tasolla henkilön pitäisi pärjätä Suomessa sekä arkielämässä, työssä että koulutuksessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö c.) Osa haastateltavistani olikin opettanut suomen kieltä juuri kotoutumiskoulutuksessa.

5 Suomi toisena kielenä

Tässä luvussa esittelen suomi toisena kielenä -käsitettä ja S2-opetuksen historiaa. Käytän työssäni termejä suomi toisena kielenä ja S2, joilla tarkoitan samaa asiaa. Kielitaito voidaan jakaa eri osa-alueisiin, joten avaan lukijalle, mitä osa-alueita kielitaitoon voidaan laskea kuuluvaksi. Kuvaan myös kielenopetukseen liittyviä opetusmenetelmiä, jotka ovat olleet vallalla Suomessa ja kerron jonkin verran kielenoppimisprosessista.

5.1 Käsitteet ja historia

Käsitteet toinen kieli ja vieras kieli eivät ole yksiselitteisiä. Toinen kieli ei yleensä tarkoita äidinkielen jälkeen seuraavaa opittavaa kieltä, vaan sillä viitataan kielenoppimiseen siinä maassa, jossa kieltä käytetään luonnollisissa tilanteissa. Tällöin toinen kieli on yleensä maan virallinen kieli. Jos maahanmuuttaja opiskelee Suomessa suomen kieltä, silloin voidaan puhua, että hän opiskelee suomea toisena kielenä. (Pietilä & Lintunen 2014, 13–14.)

Kielenoppiminen on muuttunut paljon aikojen saatossa. Aiemmin kieliä opetettiin lähinnä kieliopin ja käännösten avulla, mutta nykyään opetus perustuu enemmän kommunikatiiviseen kielenopetukseen. (Pietilä & Lintunen 2014, 8–9.)

Kun suomen kieltä opetettiin ulkomaalaisille 1950-luvulla, opiskelijat olivat akateemisia aikuisia. 1970-luvulla pidettiin ensimmäisen kerran kursseja pakolaisille ja 1990-luvun alkupuolella tuli suurempi tarve opetusaineistolle maahanmuuttejien opetusta varten. Tällöin tuli myös tarpeelliseksi opetusmenetelmien muuttaminen, koska pääpainon tuli olla käytännönläheisessä kielenkäytössä ja suullisessa kommunikaatiossa. Siitä lähtien on tuotettu uutta monipuolista oppimateriaalia. (Mikkonen 2003, 7.)

5.2 Kielitaidon osa-alueet

Kielitaidon sanotaan usein jakautuvan neljään osaan: lukemiseen, kirjoittamiseen, puhumiseen ja kuuntelemiseen. Kirjoitettuun kieleen liittyy lukeminen ja kirjoittaminen ja puhuttuun kieleen puhuminen ja kuunteleminen. Toisaalta kieli voidaan jakaa produktiivisiin ja reseptiivisiin taitoihin. Kirjoittamista ja puhumista kuvataan produktiivisiksi taidoiksi / aktiivisiksi prosesseiksi ja lukemista ja kuuntelemista reseptiivisiksi taidoiksi / passiivisiksi prosesseiksi, sillä niissä ei tarvitse tuottaa kieltä. (Pietilä & Lintunen 2014, 22.)

Ajattelen draamamenetelmien vahvuuden tulevan esille juuri puhutun kielen eli puhumisen ja kuuntelemisen opettamisessa, vaikka toki sellaisiakin harjoitteita voi käyttää, joissa vahvistetaan lukemisen ja kirjoittamisen taitoja. Haastateltavani puhuivat usein siitä, kuinka draamamenetelmät sopivat ennen kaikkea puhekielen opettamiseen. Myös tunne- ja vuorovaikutussanaston opettelemisessa draamamenetelmät vaikuttaisivat olevan erityisen tehokkaita. Kajala (2010) muistuttaa, että draaman avulla pienelläkin kielitaidolla voi ilmaista paljon.

Osataitojen (puhuminen, kirjoittaminen lukeminen ja puheen ymmärtäminen) lisäksi kielenoppimisessa puhutaan sekä rakenteen (= kieliopin) että sanaston osaamisesta. Sanaston ja rakenteen voidaan ajatella olevan yhteydessä kaikkiin neljään edellä mainittuun osataitoon. (Nissilä, Martin, Vaarala & Kuukka 2006, 40–41.)

5.3 Kielenopetukseen liittyvät opetusmenetelmät

Karppinen (2003) on kirjoittanut artikkelin ”Leikit, pelit ja draama suomen kielen oppimisessa”, johon hän on koonnut harjoituksia, jotka soveltuvat kaikenikäisille ja -kokoisille ryhmille. Vaikken esittelekään harjoitteita tässä työssä, halusin kuitenkin mainita artikkelin, sillä siitä löytyy draamaharjoitteita juuri suomen kielen opettamista varten. (Karppinen 2003, 36.)

Kielenopetukseen on ollut erilaisia lähestymistapoja vuosikymmenten varrella: Kognitiivinen käsitys kielenopetuksessa oli vallallaan 60–70-luvulta lähtien. Kognitiivisessa lähestymistavassa kieli nähdään ensisijaisesti kognitiivisina prosesseina ja hierarkkisista osista koostuvana. Tällöin kielenopetusta on pidetty pääosin yksilöllisenä prosessina. Se, että kielitaito jaetaan neljään osa-alueeseen (puheen ymmärtäminen, puhuminen, tekstin ymmärtäminen ja kirjoittaminen), perustuu kognitiiviseen näkemykseen kielenoppimisesta. Kognitiiviset suuntaukset vaikuttavat edelleen kielenoppimisessa, mutta painotukset ja näkökulmat ovat laajentuneet. (Vaarala, Reiman, Jalkanen & Nissilä 2016, 27.)

Sosiokulttuurisessa lähestymistavassa kieli nähdään yhtenä sosiaalisena käytänteenä, jonka avulla on mahdollisuus kasvaa erilaisten yhteisöjen jäseneksi. Tässä lähestymistavassa olennaista on kielen toiminnallisuus eli se, että kielellä tehdään asioita. Kun puhutaan sosiokulttuurisesta oppimisesta kielen kannalta, silloin pääpaino on siinä, että kieltä opitaan käyttämällä sitä vuorovaikutuksessa. (Vaarala ym. 2016, 28.) Tämä lähestymistapa tuntuu sopivan erityisen hyvin TION ammattiosaamiseen ja tukee sitä näkemystä, että draamamenetelmiä kannattaa käyttää kielenopettamisessa.

Myös kirjassa ”Kuinka kieltä opitaan” kerrotaan, että kielenopetukseen liittyy monenlaisia menetelmäkausia ja että nykyään on vallalla sosiokulttuurinen oppimiskäsitys, jossa opetuksen tulisi tukea tilanteista oppimista. Se perustuu oppijoiden vuorovaikutukseen ainutkertaisessa tilanteessa. Oppimisen lähtökohta on siis aina käsillä olevassa oppimistilanteessa eikä menetelmässä. (Järvinen 2014, 112.)

Nykyään kielenoppimisessa on yleistä myös holistiset teoriat (esimerkiksi ekologinen, kompleksisuusteoria). Niissä pyritään ymmärtämään kielenoppimista kaikessa kokonaisvaltaisuudessaan ja monimutkaisuudessaan. Näissä teorioissa kielenoppiminen nähdään dynaamisena ja monimutkaisena prosessina. Nykyään kielenoppimisessa vuorovaikutustilanteet eivät ole oppimisen päätepiste, vaan lähtökohta. (Vaarala ym. 2016, 32–33.)

5.4 Kielenoppiminen

Toisten ihmisten on helpompi oppia vieraita kieliä kuin toisten. Tutkimukset puoltavat sitä näkemystä, että itse kielenoppimisprosessi on aika samanlainen kaikilla tiettyä kohdekieltä opettelevilla. Erot tulevat esille pääosin oppimisnopeudessa ja lopullisen kielitaidon tasoissa. Kielenoppimista voidaan pitää omana oppimisen lajina, ja on myös selvää, että jotkut ihmiset ovat kielellisesti lahjakkaita. (Pietilä 2014, 45–46.)

Osa kielenoppimiseen liittyvistä yksilöllisistä eroista on luonteeltaan pysyviä, kun osalle taas voidaan tehdä jotain. Esimerkiksi oppimistyylejä on mahdollista kehittää ja vaihdella. (Pietilä 2014, 66.) Motivaatiota voidaan pitää ehkä keskeisimpänä kielenoppimisen onnistumiseen vaikuttavana tekijänä. Voidaan ajatella, että oppijan motivaatio on useimmiten parempi toisen kielen kuin vieraan kielen oppimisessa. Esimerkiksi maahanmuuttaja tarvitsee kielitaitoa jokapäiväisessä elämässään. (Pietilä 2014, 56.)

Ihminen kehittyä kielenoppijana ja kehittää kielitaitoaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Niissä hän sosiaalistuu erilaisiin kielenkäytäntötapoihin ja samalla hän tulee osaksi yhteisöjä, joissa kieltä käytetään. (Vaarala ym. 2016, 78.) Nykytutkimuksen mukaan sanaston opetteleminen tapahtuu enimmäkseen vuorovaikutuksessa kieltä käyttäen eikä sanalistaaja opettelemalla esimerkiksi oppikirjan tekstikappaleen lopussa. Sanaston oppiminen on joka tapauksessa elinikäinen prosessi sekä muita kieliä opeteltaessa että oman äidinkielen kohdalla. (Vaarala ym. 2016, 95.) Muun muassa nämä tiedot puoltavat draamamenetelmien käyttöä myös sanaston oppimisen tukena.

Puhumisen harjoittelemisessa on otettava huomioon, että perinteiset puhumisharjoitukset ohjaavat usein monologiseen puhumiseen, vaikka todellisuudessa puhutilanne on yleensä useamman osapuolen välinen vuorovaikutustilanne. Silloin on

otettava huomioon sekä tilanne, jossa puhutaan, että henkilö, jonka kanssa puhutaan. Tällöin pitää miettiä, miten reagoi toisen puheeseen, miten kommentoi toisen puhetta, kuinka osoittaa, ettei ymmärrä, miten kysyä lisää, kuinka kertoa oma mielipide, miten myötäillä toista jne. Vuorovaikutustilanteissa rakentuu myös vuorovaikutuksellinen tuki eli tällöin on käytössä kaikkien keskustelun osapuolten kielelliset resurssit. (Vaarala ym. 2016, 101.)

6 Hankkeet

Tässä luvussa kerron muutamista hankkeista, joiden avulla on etsitty erilaisia lähestymistapoja maahanmuuttajien suomen kielen opetukseen. Täten lukija voi hahmottaa, millaista toiminnallista tutkimusta aiheen parissa on viime vuosina tehty.

6.1 KAMU-hanke eli kaveriohjausta maahanmuuttajille

KAMU - Kaveriohjausta maahanmuuttajille oli kaksivuotinen hanke (2012–2013), joka oli Euroopan sosiaalirahaston ja Uudenmaan ELY-keskuksen rahoittama. Sitä oli toteuttamassa Metropolia Ammattikorkeakoulu, Keskuspuiston ammattiopisto ja Kalliolan settlementti. (Piekkari & Räsänen 2014, 3.)

Metropolian KAMU-hankkeen pilottivaiheessa muodostettiin kaveripareja Keskuspuiston ammattiopiston maahanmuuttajataustaisista opiskelijoista ja Metropolian sosionomiopiskelijoista. Yksi hankkeen tavoitteista oli suomen kielen oppimisen tukeminen. KAMU-hankkeessa tuotettiin myös erilaisia materiaaleja, joista oman työni kannalta olennaisimpia ovat toiminnalliset KAMU-pelit ja draamamenetelmät. (Metropolia b.)

6.1.1 Pelisujuttajan opas

Erityisen mielenkiintoinen opas työtäni ajatellen on Pelisujuttajan opas, joka sisältää KAMU-pelejä kotoutumiseen ja kohtaamiseen. Pelit sopivat hyvin maahanmuuttajien kotoutumiseen, kielenoppimisen tueksi, erilaisten ihmisten kohtauttamiseen, ja niiden avulla voidaan tukea ryhmäytymistä. (Metropolia b.) Myös TIOilla on koulutuksensa puolesta vahvaa osaamista ihmisten kohtauttamista ja ryhmäytymisen tukemista ajatellen. Tämä näkökulma nousi esille myös TIOjen haastatteluissa.

Monet Pelisujuttaja-oppaan pelit vaativat vain vähän suomen kielen taitoa, ja niiden avulla kielitaitoa voi myös kehittää hausalla tavalla (Piekkari & Räsänen 2014, 4). Oppaassa kerrotaan, että maahanmuuttajien kotouttamis- ja kielikoulutukset järjestetään usein luokissa suomenkielisten opettajien johdolla. Siellä opiskelijoiden on tarkoitus opiskella suomen kieltä ja kulttuuria keskenään. Oppaassa kiinnitetään huomiota siihen, että koulutuksessa käsitellään usein sitä, millaista luokan ulkopuolisessa maailmassa on, vaikka todellinen kotoutuminen tapahtuu arjessa luokan ulkopuolella. (Piekkari & Räsänen 2014, 10.)

Pelisujuttajan oppaan mukaan oppiminen tehostuu, kun siinä on mukana positiivisia elämyksiä ja tunteita. Toisaalta taas stressi ja huono ilmapiiri ovat omiaan syömään tehokasta oppimista. Myös oppijan mielenkiinto pysyy paremmin yllä, jos opetuksessa käytetään useita lähestymistapoja, esimerkiksi visuaalisia, auditiivisia ja fyysisiä metodeja. Toiminnallisten työtapojen avulla usein koko ryhmä osallistuu tehokkaammin. (Piekkari & Räsänen 2014, 15.)

Pelisujuttajan oppaassa kerrotaan, että joskus on hyvä miettiä, sujuuko pelaaminen ja oppiminen mutkattomammin, jos sekä miehille että naisille on eri ryhmät. Joistakin kulttuureista tulevat naiset saattavat pystyä puhumaan vapautuneemmin naisten kesken. Tosin sekaryhmät taas voivat tarjota luontevan mahdollisuuden sukupuolten kohtaamiselle. (Piekkari & Räsänen 2014, 17.)

Myös haastateltavat toivat esille sukupuolinäkökulman. He olivat ottaneet asian huomioon sensitiivisesti ja ryhmää kuunnellen. Ajattelen, että aihetta voisi käsitellä draaman keinoin myös yhdessä ryhmän kanssa esimerkiksi draamatarinoita hyödyksi käyttäen. Mielestäni tämä kuitenkin edellyttää sitä, että ryhmässä on hyvä ilmapiiri ja että ryhmä on toiminut jo jonkin aikaa.

6.1.2 Miksi draamatarinoita?

Piekkari on kirjoittanut KAMU-hankkeessa draaman käytöstä kotoutumisen ja kohtauttamisen välineenä. Hän kertoo, miksi KAMU-hankkeessa käytetään myös draamatarinoita eli prosessidraamoja. Piekkarin mukaan draama ei tarjoa valmista moraalia. Hän kertoo draaman sopivan minkä ikäisille tahansa ja sellaiseen ympäristöön, jossa halutaan heittäytyä oppimaan jotakin todellisuudesta kuvitteellisen maailman avulla. (Piekkari, 1.)

Prosessidraamaa voidaan kutsua myös osallistavaksi draamatarinaksi. Draamatarinan idea on siinä, että se käsittelee jotain teemaa kuvitteellisesti, puolivalmiin kehyskertomuksen avulla. Osallistujien on tarkoitus osallistua draaman luomiseen erilaisten tehtävien kautta. Vetäjän tehtävänä on johdatella ryhmä kysymysten ja ihmettelyn maailmaan, eli tarkoituksena ei ole tarjota oikeita vastauksia. (Piekkari, 1.)

Prosessidraama vaatii Piekkarin mukaan vetäjältä heittäytymistä ja erityistä ohjaustaitoa. Draamatoiminta vaikuttaa yleensä myönteisesti ryhmähenkeen. Jos joukossa on toisilleen tuntemattomia ihmisiä, heitä voi hyvin tutustuttaa toisiinsa draamaprosessin avulla. Draamatarinoiden avulla voi myös kohtauttaa kantaväestöä ja maahanmuuttajia. (Piekkari, 3.)

Näkinsin, että TIOt voisivat käyttää prosessidraamaa kotoutumisen apuna niin, että he voisivat yhdessä ryhmän kanssa toki opetella kieltä, mutta myös tutkia esimerkiksi suomalaisen kulttuuriin ja tapoihin liittyviä asioita draamatarinoiden avulla. Opiskelijoille voisi antaa esimerkiksi etukäteistehtäväksi tarkkailla suomalaista bussikäyttäytymistä, sitä kuinka ihmiset asioivat kaupassa tai jotain muuta arkista toimintaa. Tämän jälkeen ryhmä voisi tehdä draamatarinan, johon upotetaan opiskelijoiden havaintoja suomalaisista tavoista.

6.2 KEPELI-hanke eli kotoutumista kehollisilla ja pelillisillä menetelmillä

Metropolia Ammattikorkeakoulun Kepeli – Kotoutumista kehollisilla ja pelillisillä menetelmillä -hankkeessa on ideana kehittää innostavia harjoitteita niille, jotka ohjaavat maahanmuuttajaryhmiä. Harjoitteiden tavoitteena on se, että maahanmuuttajien yhteiskuntatietous, hyvinvointi ja suomen kielen taito vahvistuisi. (Metropolia c.)

Kepelin verkkosivuilta löytyy monipuolisia toiminnallisia harjoitteita maahanmuuttajaryhmille. Harjoitteet on jaettu osaamisen mukaan kolmeen eri tasoon ja ne on jaoteltu eri ala-otsikoiden alle. (Metropolia d.)

Kepeli-hankkeen blogista löytyi käyttökelpoinen vinkkilista, kuinka (tässä tapauksessa Kepeli-harjoitteiden) vetäjä voi puhua suomea niin, että kaikki ymmärtävät. Tärkeintä on, että kieli on selkeää, siinä on toistoja, kuvallisia vihjeitä ja että siinä käytetään elekieltä. Vinkit ovat alun perin lähtöisin Suomen kieli sanoo tervetuloa -hankkeen

kieliopaskouluttajilta, joita suomen kielen ja viestinnän lehtori Eveliina Korpela on muokannut. Ohjeiden noudattaminen on sitä tärkeämpää, mitä vähemmän osallistujat osaavat suomea. (Korpela 2017a.)

- 1) Pidä puhe mahdollisimman yksinkertaisena. Kehotukset tulee toistaa joka kerta samanlaisina.
 - 2) Käytä elekieltä ja tilaa hyödyksesi. Voit osoittaa uusia esineitä nimetessä niitä tai näyttää niiden kuvia.
 - 3) Näytä ensin itse, mitä haluat oppijoiden tekevän.
 - 4) Opeta kokonaisia fraaseja aidoissa vuorovaikutustilanteissa.
 - 5) Toista itse mahdollisimman paljon ja pyydä myös oppijoita toistamaan.
- (Korpela 2017a.)

Korpela (2017a) muistuttaa, että pelien ja leikkien avulla voi hyvin oppia kieltä: kun kieli yhdistyy toimintaan, lauseet jäävät paremmin mieleen. Korpela (2017b) on kirjoittanut blogitekstin funktionaalisesta kielenopetuksesta ja Kepelin harjoitteista, jossa esitellään käytännöllistä lähestymistapaa kielenopetukseen. Hän kertoo, että funktionaalisessa kielenopetuksessa kieltä pidetään ensisijaisesti viestinnän välineenä. Tällöin opetuksessa korostuu suullinen kielitaito ja se, että kieltä käytetään aidoissa tilanteissa. Korpela (2017b) myös muistuttaa, että mitä tärkeämpiä peleissä opittavat ilmaisut ovat osallistujien arkielämässä, sitä suurempi todennäköisyys on, että oppijat muistavat ne. (Korpela 2017b.)

6.3 Koivu ja Tähti -hankkeet eli vuorovaikutustaitoja maahanmuuttajanaيسille

Kielenopetukseen liittyvää monikulttuurista työtä tekee myös Kulttuuriyhdistämö Interkult, joka tunnettiin ennen nimellä Kulttuuriyhdistämö Interkult Cassandra ja tätä ennen nimellä Monikulttuurinen taidekeskus Cassandra. (Kulttuuriyhdistämö Interkult.)

Kassandran vuonna 2009 käynnistämässä Koivu ja Tähti -hankkeessa oli tarkoitus vahvistaa maahanmuuttajanaisten vuorovaikutus- ja kommunikaatitaitoja. Tälle hankkeelle järjestettiin jatkohanke Uusi Koivu ja tähti, jossa pidettiin maahanmuuttajataustaisille luku- ja kirjoitustaidottomille naisille kielityöpajoja. Näissä pajoissa harjoiteltiin arkisuomea taideharjoitusten avulla. Työpajoissa naiset pystyivät käyttämään luontevasti suomen kieltä ja heidän suomen kielen sanavarastonsa laajeni

kuin huomaamatta. Taiteellisia menetelmiä käyttäessä myös keskinäinen vuorovaikutus on keskeisessä osassa. (Ari-Gürhanli 2013, 16–17.)

6.4 Kotisuomi-hanke eli luovia menetelmiä S2-opettajille

Koivu ja Tähti -hankkeiden jatkohanke Kotisuomi-hanke järjestettiin vuosina 2012–2013, ja se oli EU:n kotouttamisrahaston tukema. Hankkeessa oli keskeistä kehittää luovia menetelmiä maahanmuuttajien suomen kielen opetuksen tueksi. Kotisuomi-hankkeen koulutukset oli suunnattu erityisesti S2-opettajille sekä niille, jotka työskentelevät aikuisten maahanmuuttajien kanssa. (Kassandra 2013a, 17.)

Kotisuomi-hankkeen koulutuksissa ammattitaiteilijat mallinsivat, kuinka kehollisia ilmaisu- ja taideharjoituksia voitiin soveltaa kielenopetukseen niin, että tavallisen luokkaympäristössä tapahtuvan koulutuksen vaatimukset täyttyvät. Koulutuksessa tutustuttiin muun muassa kehollisiin ja äänellisiin harjoituksiin, improvisaatio- ja draamaharjoituksiin sekä teatterileikkeihin. Näiden harjoitteiden avulla sanasto laajeni ja kieliooppi ja uuden kielen käyttäminen arkisissa tilanteissa tuli luontevaksi. Koulutuspäivistä koottiin silloisen Kassandran sivuille viisikymmentä taideharjoitusta, joita voi soveltaa erilaisissa tilanteissa erilaisten kohderyhmien kanssa. (Kassandra 2013a, 18.)

Kotisuomi-hankkeen loppuyhteenvedossa todettiin, että prosessidraamaa voidaan käyttää kielenopetuksessa etenkin säännöllisesti kokoontuvan ryhmän kanssa. Kun tarinaa rakennetaan yhdessä, mielikuvitus herää, ja ihminen rohkaistuu keskustelemaan. (Kassandra b, 4.)

6.5 Zodiakin kielityöpajojen kehittämishanke

Uuden tanssin keskus Zodiak on opettanut vieraita kieltä tanssin ja liikkeen keinoin. Zodiak saikin vuodelle 2011 opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustuksen kielityöpajojen kehittämishankkeeseen. Niin sanottu moniaistinen lähestymistapa, jota Zodiakin kielityöpajat käyttävät, voi auttaa siinä, että opiskelija oppii ja ymmärtää kielen rakenteita ja rohkaistuu käyttämään oppimaansa kieltä. (Zodiak.)

7 Haastattelut ja haastateltavat

Tässä luvussa kerron, mikä on teemahaastattelu ja mitkä ovat haastattelujen teemat. Avaan myös, miten litteroin haastattelut, kuinka valitsin haastateltavat sekä esittelen heidät. Lisäksi kerron, kuinka haastateltavat kiinnostuivat suomen kielen opettamisesta draamamenetelmin ja siitä, käyttävätkö he maahanmuuttajien kanssa toimiessaan apukieliä.

7.1 Teemahaastattelu ja litterointi

Hirsjärvi & Hurme (2008) kertovat teemahaastattelun olevan puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Teemahaastattelussa keskustellaan tiettyjen teemojen pohjalta ja teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. Oleellisinta teemahaastattelussa on se, että haastattelut etenevät valittujen teemojen varassa eikä tällöin keskitytä yksityiskohtaisiin kysymyksiin. Teemahaastattelun avulla on mahdollista saada tutkittavien ääni kuuluviin. Tässä haastattelumenetelmässä huomioidaan se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.)

Aluksi litteroin haastattelut sanatarkasti. Sen jälkeen teemoittelin ne teemahaastattelurungon pohjalta ja etsin niistä olennaiset kohdat tutkimuskysymyksiäni silmällä pitäen. Osan tekstistä säilytin alkuperäisessä muodossa ottaen enimpää täytesanoja pois, jotta lukijan olisi helpompi lukea tekstiä. Jotkut asiat sen sijaan kirjoitin omin sanoin niin, ettei suorista puhekielisistä lainauksista tullut liian pitkiä.

Haastattelujen teemat olivat seuraavat:

- kiinnostus aihetta kohtaan
- apukielet opettaessa
- draamamenetelmät
- kenelle draamamenetelmät sopivat
- draaman avulla opittavat kielen osa-alueet
- muut draaman avulla opittavat asiat kielen lisäksi
- muut toiminnalliset menetelmät
- haastateltavien onnistumisen kokemukset
- palaute opiskelijoilta
- koulutustaustan vahvuudet
- TION mahdollinen lisäkoulutus
- muuta olennaista

7.2 Haastateltavien valinta ja esittely

Tässä aluvussa kerron siitä, millainen koulutustausta haastateltavilla on, sekä siitä, missä ja kenelle he ovat opettaneet suomen kieltä draamamenetelmin. Haastattelujen tavoitteena oli kuulla kentällä toimivien alan ammattilaisten kokemuksia suomen kielen opettamisesta draamamenetelmin ja saada vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Kun etsin työhöni haastateltavia, kaksi eri draaman ammattilaista toisistaan tietämättä suositteli Tiina Salo-Toivosta haastateltavaksi. Ilokseni hän vastasi pyyntööni myöntävästi. Halusin, että muut haastateltavat ovat TIOja, joten laitoin alla olevan ilmoituksen Teatteri-ilmaisun Ohjaajat TIO -facebook-ryhmään: "Moi! Ootko tehnyt töitä maahanmuuttajien parissa niin, että siihen liittyy suomen kielen opetusta draamamenetelmin? Teen tästä aiheesta Metropolialle opparia ja kaipaisin työtäni varten vielä ainakin yhtä haastateltavaa. Ilmianna itsesi!" Seitsemän ihmistä vastasi julkaisuuni ja pyysin heidän joukostaan kolmea TIOa haastateltavakseni. Tiina Salo-Toivosta haastattelin 21.9.2016 Helsingissä ja Maria Korkattia, Lotta Savolaista ja Kimmo Penttilää 22.9.2016 Skype-puheluiden välityksellä.

Tiina Salo-Toivonen on suomen kielen, äidinkielen ja kirjallisuuden sekä draamakasvatuksen opettaja. Hän on opettanut suomen kieltä vuodesta 1995 alkaen kolmessa eri aikuiskoulutuskeskuksen kotoutumiskoulutuksessa: Adultassa, Tampereen aikuiskoulutuskeskuksessa ja Axxellissa.

Maria Korkatti on vuonna 2007 valmistunut teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK) ja vuonna 2012 valmistunut sosionomi (AMK). Kun Korkatti teki sosionomiopinnäytetyötä vuoden 2012 alussa, hän perusti monikulttuurisen teatteriryhmän, jossa oli opinnäytetyöhön liittyviä työtavoitteita. Korkatti kertoi, että ryhmän ainoa yhteinen kieli oli suomi, joten suomen kieltä oppi ryhmässä "väkisinkin". Opinnäytetyöprojektin osallistujista nuorimmat olivat 16-vuotiaita ja vanhimmat yli 50-vuotiaita. Osa heistä oli niin sanottuja kantasuomalaisia ja osa maahanmuuttajia. Lisäksi kolme viikkoa ennen haastattelua Korkatti oli aloittanut Kiteen vastaanottokeskuksessa projektin nimeltä "Suomen kieltä draaman keinoin", jossa oli tarkoitus opiskella suomen kielen puhekieltä draamamenetelmin.

Lotta Savolainen on teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK), joka on valmistunut vuonna 1998 toisen asteen oppilaitoksesta ja suorittanut sen jälkeen

ammattikorkeakoulupätevyyden. Lisäksi hän on opiskellut tarinateatteriohjaajaksi, toiminnallisten menetelmien ohjaajaksi ja ammatilliseksi opettajaksi. Savolainen on opettanut kansalaisopistolla maahanmuuttajien ryhmää lukuvuonna 2013–2014. Opiskelijat tulivat opiskelemaan kansalaisopistolle TE-toimiston kautta, ja he olivat alle 30-vuotiaita aikuisia. Heillä oli myös erikseen äidinkielenopettaja, joka opetti suomea hyvin perinteisin menetelmin. Savolainen opetti opiskelijoita kaksi tuntia päivässä, kolme kertaa viikossa.

Kimmo Penttilä on Kokkolasta vuonna 2012 valmistunut teatteri-ilmaisun ohjaaja (AMK). Lisäksi hän on suorittanut Voionmaan opistolla elokuva- ja tv-puolen opintoja. Hän on opettanut Kajaanin Kaukametsän opistossa, jossa alkoi vuonna 2015 Verso-hanke. Hankkeen tarkoituksena oli täydentää nuorten ja nuorten aikuisten maahanmuuttajien peruskouluopintoja, jotta he saavat suoritettua suomalaisen peruskoulun suomen kielellä yhdessä lukuvuodessa. Penttilä oli mukana opinnoissa Monessa mielessä -projektilla, joka oli hänen, Niina Piiraisen ja Khalid Imranin alulle laittama monikulttuurinen projekti. Myös lukuvuonna 2015–2016 he ohjasivat kerran kuussa työpajaa, joka oli osa sekä äidinkieltä että taito- ja taideaineita, tehden yhteistyötä äidinkielenopettajien kanssa. Opiskelijat olivat n. 17–29-vuotiaita.

7.3 Kiinnostus aihetta kohtaan

Kysyin haastateltavilta, miksi he alun perin kiinnostuivat suomen kielen opettamisesta draamamenetelmin.

Salo-Toivonen ei ollut aluksi kuullutkaan mahdollisuudesta opettaa suomea toisena kielenä, mutta hän oli kiinnostunut suomen kielen opettamisesta suomenruotsalaisille. Kun maahanmuuttajia alkoi tulla Suomeen enenevässä määrin, hän alkoi opettaa suomea toisena kielenä. Salo-Toivonen kertoi käyttäneensä draamamenetelmiä jo ennen kuin hän alkoi opiskella niiden käyttöä ja kuvaili, kuinka he olivat harjoitelleet opiskelijoiden kanssa puhumista niin, että he keksivät erilaisia tilanteita ja vuorosanoja.

No oikeastaan sillä tavalla, että kun opettaa suomea, niin siinä sitten täytyy käyttää kaikkia keinoja mitä on eli se sitten tuli siitä käytännöstä. Kuva, esittäminen ja näytteleminen ja sen tyyppinen... Eli käytin draamamenetelmiä jo ennen kuin tiesin, että ne on niitä, mutta tietysti en yhtä monipuolisesti ja eri paikoissa kuin sitten taas opiskelun jälkeen. (Salo-Toivonen)

Korkatti halusi yhdistää sosiaalialan opinnäytetyöhön draamaa. Hän teki opinnäytetyön toimeksiantona eräälle hankkeelle, joka pyrki edistämään ihmisten osallisuutta, ja maahanmuuttajat olivat yksi hankkeen kohderyhmistä. Korkatti kertoo myös, että tämänhetkinen Kiteen työ on omalla tavalla jatkumoa hänen aiemmalle työlleen.

Mää en kyllä muista, että mistä se just valikoitu se mun opinnäytetyö silloin. Halusin tehdä jonkun, mikä yhdistää niitä molempia, että siitä ois niinku minulle itselleni eniten hyötyä. (Korkatti)

Savolainen kokee, että draamamenetelmät ovat hänen tapansa opettaa. Hänen silloinen työnantajansa oli nähnyt Savolaisen opettamistavan ja koki, että Savolainen olisi hyvä lisä ryhmään.

Ja silleen mä opetan, et opetan mä mitä tahansa, et opetan mä kieliä tai teatteria tai ilmaisua tai draamaa, niin silleen mä opetan ja sen mä oon tavallaan siihen mun omaan osaamispakkiini saanut. Kaikista mieluiten mä opettaisin luokkahuoneessa, jossa ei olis pöytiä ollenkaan. Että olis tuolit ringissä ja sit tehtäis. (Savolainen)

Penttilä on huomannut draamamenetelmien toimivuuden opettamisessa ja juuri se on kannustanut häntä maahanmuuttajien parissa työskentelyyn. Hän myös kokee, että draaman kautta opettaminen on juuri hänen ominta alaansa.

Mä oon vetänyt ryhmiä ja opettanut paljon ja mä nään, että se on se juttu. Siitä mä tykkään eniten tässä koko teatterikentällä. Joka ryhmässä ne oppilaat on sanonut, että ois tärkeintä, että ne oppis puhumaan sitä suomen kieltä, että ne on monet pistäneet sen prioriteettinumero ykköseksi ja se auttaa mun mielestä tosi hyvin tuo draaman käyttö siihen. (Penttilä)

Haastateltavat olivat siis käytännössä huomanneet, että draamamenetelmät toimivat hyvin, kun he työskentelivät maahanmuuttajien ja suomen kielen opetuksen parissa.

7.4 Apukielet opettaessa

Minua kiinnosti, käyttävätkö opettajat opettaessaan apukielenä esimerkiksi englantia vai kommunikoivatko he opiskelijoiden kanssa pelkästään suomen kielellä.

Salo-Toivonen käyttää opettaessaan vain suomen kieltä. Hän kertoi käyttävänsä englantia ainoastaan hätätilanteessa.

Apukielenä ei voi käyttää englantia. Ihmiset tulee niin monista eri taustoista, että se olis epäreilua niille, jotka ei osaa englantia ollenkaan. Ja useimmiten englantia on se suurin syy, miksi suomen kieltä ei opita eli se on enempihin hidaste ja este kuin apu. (Salo-Toivonen)

Korkatti taas kokee, että kaikista apukielistä voi olla hyötyä opettaessa. Hän kertoi myös, että ne ryhmäläiset, jotka ymmärsivät suomea paremmin, käänsivät ohjeita toisille.

Joo, oon käyttänyt, ja kaikkia mahdollisia kieliä näiden kummankin ryhmän sisällä on käytetty. Itellä mulla sujuu se suomi ja englantia, ja mulla on nyt espanjalaissyntyinen työpari, niin hällä on vielä jotain vähän muitakin kieliä tai jotain yksittäisiä sanoja, mistä voi olla apua. (Korkatti)

Savolaisen ryhmäläisiltä oli noussut toive, että kommunikointi tapahtuisi vain suomen kielellä. Myös hänen ryhmässään opiskelijat käänsivät välillä toisilleen mitä opettaja puhui. Savolainen kertoi, että ryhmän tullessa turvallisemmaksi, muut kielet alkoivat hävitä.

No mä käytin vähän englantia, mutta siellä oli iso halu ryhmäläisillä, että puhutaan suomea ja silleen se varmaan meni. Mä saatoin käyttää jossakin englantia, mutta tosi tosi vähän. Sit mä puhuin sitä suomea niin monta kertaa ja niin yksinkertaisin lausein ja niin rauhallisesti käyttäen ilmaisullisena ihmisenä koko kehoa, että sitten tuli asiat selville. (Savolainen)

Penttilä kertoi, että myös heidän ryhmässään pyrittiin kommunikoimaan suomen kielellä ja kannustettiin siihen, että opiskelijat auttavat tarvittaessa toisiaan. Hän sanoi myös suomen kielen lähtötason olleen sen verran vaihteleva, että he varmistivat koko ajan, että oppilaat pysyivät mukana. Penttilä kertoi myös bangladeshilaisen Khalidin käyttäneen ryhmässä suomen kieltä.

Mut tosi paljon me viime vuonna pyrittiin keskittymään siihen suomen kieleen, että me opetettiin suomen kielellä suomen kieltä ja kielioppia niille. Sitten puhuttiin suomen kielellä niitten kanssa. (Penttilä)

Kaikki haastateltavat kertoivat, että he pyrkivät käyttämään suomen kieltä opettaessaan mahdollisimman paljon. Haastateltavien kesken oli kuitenkin hieman eroa siinä, käyttivätkö he joskus myös muita kieliä ja että käänsivätkö oppilaat heidän ryhmissään välillä toisilleen, jos joku ei ymmärtänyt.

8 Draamamenetelmien käyttö S2-opetuksessa

8.1 Draamamenetelmät kielenoppimisen tukena

Halusin selvittää, millaisia draamamenetelmiä haastateltavani olivat käyttäneet kielenopetuksessa. Tästä luvusta alkaen käytän kuvina värikkäitä palloja, joihin olen listannut avainsanoja kyseessä olevaan teemaan liittyen. Tarkoituksena on, että se auttaisi lukijaa hahmottamaan selkeämmin kunkin teeman ydinajatuksia.

Kun kieltä oppii taiteellisten menetelmien kautta, uudet sanat ja sanonnat jäävät paremmin mieleen ja yhdessä tekemisen ilo, motivaatio ja minäkuva vahvistuvat. Draamallisten harjoitusten avulla tapahtuu sosiokonstruktiivista oppimista, koska uudet asiat tulevat heti käyttöön. (Ari-Gürhanli 2013, 17.)

Mikkonen (2003) toteaa, että leikit, peli ja draama auttavat minkä ikäisiä tahansa kielen omaksumisessa. Hän muistuttaa, että rento ilmapiiri edesauttaa oppimista. Mikkosen mukaan kaikki opettajat voivat käyttää leikkiä opetuksessa itselle sopivalla tavalla eikä sille ole rajoja, mitä kielen osa-aluetta leikin avulla vahvistetaan. (Mikkonen 2003,9.)

8.1.1 Millaiset draamamenetelmät toimivat?

Salo-Toivonen kertoi, että hän on käyttänyt opiskelijoiden kanssa tunneilla paljon muun muassa asioimisdraamaleikkejä. Lisäksi hän on käyttänyt draamaa monipuolisesti myös kielioopin opettamisessa. Salo-Toivonen sanoi, että yksi kotoutumiskoulutuksen tavoitteista on tukea aikuisen ihmisen itsenäisyyttä, joka tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kaupassa ja lääkärissä voi asioida ilman tulkkia. Salo-Toivonen kuvaili, kuinka he olivat harjoitelleet erilaisia asioimistilanteita esimerkiksi niin, että joku on lääkäri ja joku potilas.

Ja sitten erityyppisiä haastatteluja, jossa keksitään kysymyksiä ja muita. Tavallaan tällaisia asioimisdraamaleikkejä on tehty paljon sen takia, että niitä pitää kuitenkin harjoitella ennen kuin sitten saa sanan suusta, että mitä siellä oikeassa tilanteessa sitten tapahtuu. (Salo-Toivonen)

Ja sellainen roolinvaihto myös, että ollaan sitten eri asemassa ja siis varsinkin just tomonen, että saa olla lääkärinä esimerkiksi, on hyvin voimauttava menetelmä. Siihenkin mulla oli siis ihan yksinkertaisesti stetoskoopit. Että se, jolla oli stetoskooppi, niin osas heti käyttäytyä ja olla lääkäri. (Salo-Toivonen)

Salo-Toivonen puhui siitä, kuinka rentoutuminen, nauru, liikkuminen, tanssiminen ja iloitseminen luokassa on todella tärkeää. Hän myös kuvaili, kuinka hän on leikkinyt

oppilaidensa kanssa erilaisia ”jäänsärkemisleikkejä”. Lisäksi he olivat pallotelleet eri äänteillä, rallatelleet loruja ja käyttäneet musiikkia oppimisen tukena.

Kielioppisääntöjäkin on tehty draaman keinoin, että mitä tapahtuu, kun i tulee. Ja sitten vokaalimuutokset on näytelty, et kun i tulee, niin jonkun täytyy lähteä pois. (Salo-Toivonen)

Myös Korkatti sanoi käyttäneensä erilaisia lavastettuja arkitilanteita opetuksessa. Oppinäytetyöprojektissaan hän teki näytelmän devising-menetelmällä. Korkatti kertoi käyttäneensä muun muassa lämmittelyharjoituksia, liikettä, aistiharjoituksia, rentoutusharjoituksia ja sellaisia työskentelytapoja, joilla he saivat luotua käsikirjoitusta. Korkatti osasi sanoa jo uudesta ryhmästään, että lavastetut tilanteet olivat toimineet hyvin, ja että niissä oli tarvittu kaikista vähiten opastusta siihen, mitä oli tarkoitus tehdä.

Että riittää kun tekee siihen sen tilanteen ja muutamalla sanalla neuvo, että nyt sinä olet asiakas ja näin. Mää oon ollut oikeestaan ihan yllättynyt miten hyvin se on lähtenyt toimimaan. Me ollaan harjoiteltu tähän mennessä bussissa asiointia (bussiin asiakkaaksi menemistä), junamatkustajana ja kahvila-asiakkaana olemista. (Korkatti)

Savolainen kuvaili, kuinka erittäin yksinkertaiset asiat toimivat hyvin. Salo-Toivosen ja Korkatin tavoin hänkin kertoi harjoitelleensa oppilaidensa kanssa arkisia vuorovaikutustilanteita. Savolainen myös sanoi, että oppilaiden oli tärkeää päästä kertomaan kuulumisiaan.

Me tehtiin aika paljon kuvallista työtä, ja sit me näyteltiin jotain tilanteita, et mä olin bussikuski tai lääkäri ja he oli asiakkaita. Sit me pelattiin erilaisia pelejä ja sellaisia paikanvaihtohippoja eri sanoilla. Hyvin sellaisia yksinkertaisia juttuja. He tykkäs tosi paljon sellaisesta pelistä, et se jolla on joku ominaisuus, vaihtaa paikkaa. Se toi iloa paljon siihen ryhmään. (Savolainen)

Savolainen selitti, että he olivat myös kirjoittaneet post it -lappuihin kaikki tuntemansa esineet, jotka luokasta löytyi ja liimanneet laput oikeille paikoille. Savolainen kuvaili myös, kuinka hän aina mietti, miten tehtävät voisi ohjeistaa mahdollisimman yksinkertaisesti.

Yks minkä mä oon oppinut sieltä tarinateatterista ja toiminnallisista menetelmistä: Me aloitettiin aina ringistä eli me ei menty pulpetteihin. Ja se mistä moni ryhmäläinen voimaantui ehkä eniten oli niinkin yksinkertaista, että aloitettiin niin, että me istuttiin alas ja mä kysyin, että mitä kuuluu. Ja sitten se, joka oli ollut Suomessa vähän, saattoi sanoa, että hyvää, ja se, joka oli ollut vähän kauemmin, niin siltä mä saatoin jo vähän kysellä, että miksi hyvää tai miksi kivaa. (Savolainen)

Eräs oppilas oli myös kertonut Savolaiselle, että ensimmäistä kertaa joku kysyi, että mitä hänelle kuuluu ja että miltä hänestä tuntuu, vaikka hän oli asunut Suomessa jo jonkin aikaa. Se, että opiskelija koki tulleen nähdyksi ja kuulluksi, näkyi myös siinä, että hän osallistui tunneille aktiivisesti.

Hän koki, että hänet on kohdattu ihmisenä ja häntä arvostetaan. Et hän ei oo maahanmuuttaja, joka vie resursseja, vaan häneltä kysytään, että mitä kuuluu. Se on semmonen niinku rikkaus, minkä mä oon sieltä tarinateatterikoulutuksesta ja toiminnallisista menetelmistä saanut, että jokaisella ihmisellä on hirvee nälkä tulla nähdyksi ja kuulluksi. Et siinä ei kauheen monimutkaista ryhmäyttämisleikkiä sitten välttämättä tarvitse. Se, että katsoo silmiin ja hymyilee ja tervehtii ja kysyy mitä kuuluu, niin se on monelle ollut tosi iso juttu. (Savolainen)

Penttilä on ollut kehittämässä draamamenetelmiä myös suomen kielen opettajien käyttöön. Hän kertoi käyttävänsä opettaessaan improvisaatiota, prosessidraamaa, pelejä, leikkejä ja forum-teatterin joitakin menetelmiä, kuten patsastyöskentelyä.

Me haluttiin kehittää systeemi, joka palvelee kielenoppimista parhaiten ja jota äidinkielenopettajatkin voi käyttää, ja et me voidaan opettaa se niille. Ja että ne draamamenetelmät ei vaadi monen vuoden perehdytystä, vaan ne on helposti omaksuttavissa ja että se äidinkielenopettaja sillä omalla koulutustaustallaan pystyis mahdollisimman helposti käyttämään sitä. Et miten voidaan opiskella esim. suht. simppeleillä jutuilla, jotka ei vaadi paljon aikaa, esim. aikamuotoja ja jotka ei vaadi ihan älytöntä panostusta opettajalta. (Penttilä)

Kaiken kaikkiaan arkisten kohtaamistilanteiden harjoittelu tuntui olevan suosittua haastateltavien joukossa. Tämä tuntuu erittäin loogiselta kohderyhmää ajatellen, sillä mikä onkaan maahanmuuttajalle aluksi tärkeämpää kielenoppimisen kannalta kuin se, että hän oppii pärjäämään itse arkisissa tilanteissa.

Alla olevaan kuva 1:n on koottu draamamenetelmiä, jotka haastateltavat olivat kokeneet käytännössä toimiviksi.

Kuva 1. Toimivat draamamenelmät.

8.1.2 Millaiset draamamenetelmät eivät toimineet?

Halusin myös tietää, olivatko haastateltavani kokeilleet joitakin menetelmiä, jotka eivät olleet toimineet.

Salo-Toivonen kertoi, että sellaiset harjoitukset toimivat huonosti, joissa selitetään ohjeita liian pitkään. Lisäksi hän sanoi huolehtivansa siitä, että kenenkään ei tarvitse koskea toiseen, jos se tuntuu epämukavalta. Salo-Toivosen mukaan esimerkiksi kontakti-improvisaatiota voi tehdä, mutta silloin jokaisella tulee olla mahdollisuus pysyä turvallisesti myös koskemattomuudessa.

Ja voidaan tehdä yhdessä sekaryhmissä ja muissa, että ei oo sit sellasta, että opettaja määrää. Se turvallisuus on siinä tosi tärkeää. Sitten draamasopimukset ja kaikki tämmöset sanallistamiset on aika hankalia, et sit aika paljon mennään sen luottamuksen kanssa, että luottaako tuohon opettajaan vai ei. (Salo-Toivonen)

Savolainen havaitsi opettaessaan, että jo pelkkä teatterin käsite oli joillekin oppilaille vieras. Tämä oli asia, jota en itse tullut edes ajatelleeksi ennen haastatteluja. Myös Savolainen mainitsi kulttuurieroista, jotka ilmenivät muun muassa siinä, ettei toisen

koskettaminen ollut hyväksyttävää. Jotkut eivät myöskään pystyneet olemaan samassa ryhmässä vastakkaista sukupuolta olevan henkilön kanssa.

No teatteri oli sinänsä... Joillekin, esimerkiksi Afrikasta tulleille ja myöskin ehkä Lähi-Idästä tulleille pelkästään se konsepti, että mitä on teatteri, oli joko täysin vieras tai hämärä. Se toi turvattomuutta, koska he ei ihan käsittäneet sitä, että mitä se on ja miksi sitä tehdään. Ja se oli tavallaan se mikä mua jäi siinä vuodessa mietityttämään, että miten sen teatterin tekemisen saa jotenkin avattua niin tai draaman tai ilmaisun silleen, että se olis tutumpaa. Ja sit me tehtiin erilaisia koneita, mut se levis tosi nopeesti. Jossain vaiheessa me leikittiin numeroilla ja kirjaimilla, mut sekin oli liian vaikeaa. (Savolainen)

Myös Savolainen kertoi kulttuurieroista: jotkut ihmiset eivät halunneet koskea toista tai olla samassa ryhmässä vastakkaista sukupuolta olevan henkilön kanssa.

Välillä tuli semmonen hämmentynyt hymy, vetäytyminen tai joku vaan lopetti kesken, et vetäyty pois koko hommasta. Meni vähän laitamille vähän hymyillen. Mut et alun perin, kun mä kysyin, et onko mitään rajoituksia, niin silloin he sano ei. (Savolainen)

Penttilä nosti esille sen, että monet oppilaat tykkäsivät tehdä harjoitteita ryhmässä, mutta eivät niinkään halunneet esiintyä toisille. Hän myös kertoi, että riippuu ryhmän suomen kielen lähtötasosta ja ryhmädynamiikasta, mitkä asiat toimivat ja mitkä eivät.

Kaikki maahanmuuttajaryhmät, joiden kanssa mää oon tehnyt töitä, on ihan valtavan innoissan ja mukana. Ei mitään väliä iällä! Ne heti on kaikissa leikeissä ja peleissä innoissaan. Mut sitten toki tässäkin ryhmässä se varmuus siihen ilmaisuun on vähän silleen hakusessa, niin sitten vaikkakin ne tykkäs pelata ja leikkiä yhdessä, niin heti kun tuli tämmösiä, että yksin, kaksin tai kolmestaan lavalle ja jotain lyhyttä kohtausta ja vaikka kuin selkeet ohjeet antaa, niin silti se oli tosi haastavaa. (Penttilä)

Kuva 2:sta käy ilmi sellaisia asioita, jotka haastateltavat olivat kokeneet toimimattomiksi.

Kuva 2. Toimimattomat asiat.

8.2 Kenelle draamamenetelmät sopivat?

Halusin kysyä haastateltavien mielipidettä siitä, millaiselle kohderyhmälle draamamenetelmät sopivat parhaiten. Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että draamamenetelmät soveltuvat kaikenlaisille kohderyhmille maahanmuuttajien keskuudessa.

Ihan kaikille. Mää oon opettanut ihan luku- ja kirjoitustaidottomille ja tosi paljon ollaan tehty toiminnallisia juttuja. Ja sitten jotkut saattaa olla suullisesti tosi hyviä, mutta sitten kynän ja paperin kanssa tosi heikkoja. Sitten taas on sellaisia ryhmiä, missä joku saattaa paperilla saada hienosti kaiken, mutta ei saa sanaa suusta. Varsinkin just joistakin aasialaisista kulttuureista kotoisin olevat jotenkin pelkää sitä tuottamista. (Salo-Toivonen)

Varmaan ne tietyllä tavalla suunniteltuina sopii kelle vaan. Muutamia huomioita oon tehnyt, että toki ku ite en oo kielenopettaja enkä sillä tavalla niinku pedagogi, niin ite oon kokenut, että se kuitenkin helpottaa huomattavasti, jos on pikkasen sitä jotain yhteisen kielen taitoa, että saa selville sen, että mitä tässä ollaan tekemässä. Niin että se ohjeistus olis selkee. (Korkatti)

No mä luulen, et se sopii ihan kaikille. Mulla oli niinku selkeesti sellainen ryhmä, et siinä oli puolet Venäjältä tai Virosta ja heillä oli hyvin korkea koulutus. Osa oli opiskellut omassa maassa opettajaksi tai insinööriksi ja heillä oli niinku tavallaan siihen opiskeluun tarvittava tietotaito jo ja sit oli Afrikan maista tulleita eri valtioista, joista harva oli käynyt koulua. (Savolainen)

Savolainen selitti, kuinka esimerkiksi venäläiset olivat tottuneet omaan koulutusjärjestelmäänsä, joten heille oli vierasta, että asioita tehtiin ”huvinkin vuoksi” ja ilman opiskelusta saatavaa arvosanaa.

Mutta mä luulen, että tää sopii just sen takia, koska se mahdollistaa sen kohtaamisen ja yhdessä tekemisen eri tavalla. Ja sit siinä on se, että kun se kielitaito voi olla millä tasolla tahansa ja sä voit osallistua. (Savolainen)

Mun mielestä ne sopii ihan lapsesta sinne vanhempaankin. Sit vaan täytyy miettiä, että mikä on lähtötaso ja mikä on ryhmän ikä, et minkälaisia draamamenetelmiä käyttäis. (Penttilä)

Kuva 3. Draamamenetelmät sopivat kaikille.

8.3 Mitä kielen osa-alueita draaman avulla oppii?

Kysyin haastateltaviltani, mitä kielen osa-alueita draaman avulla voi parhaiten opettaa. En kuitenkaan avannut haastateltaville esimerkiksi eri teorioiden pohjalta, mitä osa-alueita kieleen voidaan katsoa kuuluvaksi, sillä haastatteluvaiheessa en ollut itsekään vielä perehtynyt tarkemmin tässä työssä käyttämiini lähdemateriaaleihin.

Salo-Toivonen kertoi, että muun muassa vuorovaikutusta ja puhekieltä voi opettaa hyvin draamamenetelmien avulla.

Se, että oikeesti keskustelussa ei ole aikaa miettiä, että mikä se on se kolmannen infinitiivin illatiivi tai mitään sellaista. Kirjoittamisessa siihen saattaa olla aikaa, mut keskustelussa täytyy vaan niinku reagoida. Ehkä papin edessä tietää, että pitää sanoa tahdon, mut melkein kaikki muut on sit improvisaatiota.

Sitten täytyy myös harjoitella sitä miten sanotaan, että en ymmärrä tai miten kysytään varmistuskysymyksiä ja kaikkia tällaisia. (Salo-Toivonen)

Salo-Toivonen kuvaili, kuinka suomen kielessä puhekieli eroaa todella paljon kirjakiielestä ja että suomen kielessä on tavallaan kaksi koodistoa. Hän kertoi, että puhekieli on paljon lyhyempää ja että siinä on oma kielioppinsa. Salo-Toivonen muistuttaa, että puhekieltä tulisi oppia ensin, koska se on ensisijainen tapa viestiä. Toisaalta hän pitää Suomea paperimaana ja kertoo, että sekä puhekieltä että kirjakieltä on opeteltava. Salo-Toivosen mukaan esimerkiksi näytelmien lukeminen on hyvää harjoitusta, koska teksti on lyhyttä ja siinä on selvää, kuka puhuu.

Korkatti oli havainnut, että draaman avulla oli mahdollista opettaa osallistujia toimimaan arkisissa tilanteissa. Hän oli saanut palautetta siitä, että osallistujien itseluottamus oli parantunut myös nonverbaalisen viestinnän osalta.

Ihan tämmösiä normaaleja arkisia puhetilanteita, että ihan vaan harjoitellaan sitä toimimista siinä tilanteessa. Että osaat jollakin tavalla hoitaa sen oman asiasi ja sitten myös vähän ymmärtää, että mitä se toinen mahtaa sieltä vastata. Ja siihen liittyy olennaisesti myös se nonverbaalinen viestintä siinä kontekstissa, mihin draama sitten taas auttaa tai luontevasti sopii. (Korkatti)

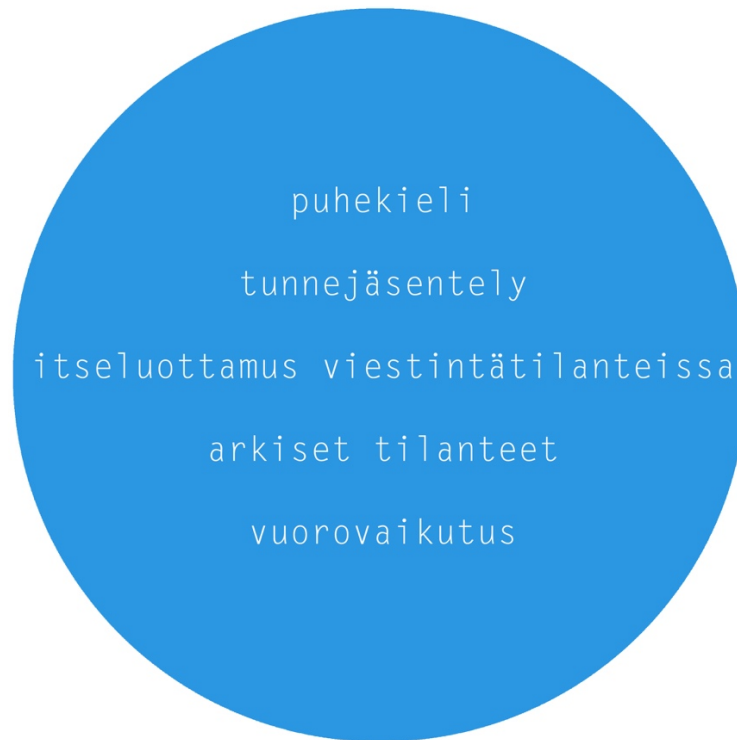
Korkatti kertoi yhden olennaisimmista sosionomiopinnäytetyönsä tutkimustuloksista olevan erään osallistujan kommentti siitä, että teatteriryhmässä olemisen myötä hän voi enemmän luottaa siihen, että hän saa asiansa hoidetuksi, koska voi käyttää jonkin asian ilmaisemiseen muitakin keinoja kuin puhuttua kieltä. Osallistuja oli siis rohkaistunut nonverbaalisessa viestinnässä ja huomannut, että vaikkei hän osaisi ilmaista asiaa aivan oikein, se ei tarkoita sitä, ettei hän tulisi ymmärretyksi.

Savolainen oli myös huomannut, että draamamenetelmät sopivat puhekielen harjoitteluun. Hän myös uskoo, ettei ole mitään sellaista asiaa, jota ei voisi draaman keinoin opettaa. Savolainen kertoi, että draaman avulla opettaessa tunnejäsentely tulee mahdolliseksi.

Ja sit mää oon jostain joskus lukenut, että ihmisen muistiin jää ne asiat, jotka on tuottanut mielihyvää. Niinku et ne ei mee niinku lyhytkestoiseen muistiin, vaan ne menee pitkäkestoiseen muistiin. Ja sit mä ajattelin, että niillä oli se yks kohta, missä niiltä ei vaadittu sanalistoja tai sanakokeita, vaan että se meni aina sen ilon kautta jotenkin. (Savolainen)

Penttilän mielestä draamamenetelmät sopivat hyvin koko kielen opettamiseen.

Kuva 4 kertoo, mitkä kieleen liittyvät asiat olivat kehittyneet haastateltavien ryhmäläisillä.

Kuva 4. Draaman avulla opittavat kieleen liittyvät asiat.

Selvitin myös, olivatko haastateltavat törmänneet joihinkin kielen osa-alueisiin, joihin draamamenetelmät sopivat huonommin.

Salo-Toivosen ja Korkatin mielestä draamamenetelmät sopivat kaikkien kielen osa-alueiden opettamiseen.

No en mä nyt kyllä keksi. Siis jos aatellaan, että rakenne ja sanasto, mutta siinä ei oo niinku oikotietä. Sanat on opittava. Mutta kaikki keinot on sallittuja, et mikä kellekin sopii. Musta se sopii kaikkeen, mihin sitä keksii käyttää. (Salo-Toivonen)

Korkatti pohti, että myös kielioppia voi varmasti opettaa draaman keinoin. Hän kuitenkin mietti, että mennäänkö silloin tavallaan jo pois draaman ydinosoamisesta.

Lopuksi hän kuitenkin totesi, että luultavasti kaikkea on mahdollista opettaa draaman avulla.

Savolainen mietti, sopivatko draamamenetelmät kieliopin opettamiseen.

No se ei varmaan just näihin niinku kielioppijuttuihin, mutta sitten taas toisaalta, jos sitä alkaa miettimään, että mullakin olis ollut rooli opettaa se kielioppi draamamenetelmin, niin silloin mä olisin varmaan opettanut toisentyypistä. Et mä voisin hyvin vahvasti uskoa, että myöskin sen kieliopin pystyy opettamaan draamamenetelmin, jos haluaa. Siihen pitää vaan vähän sitten paneutua. (Savolainen)

Penttilä on käyttänyt draamamenetelmiä myös kirjoittamisen opettamiseen.

No mä mietin kirjoittamista, koska kirjoittaminen ei oo esittävää tai draamallista ns., mutta sitä voi myös käyttää draamassa. Me myös käytettiin sitä, et me pistettiin ryhmä kirjoittamaan omasta tulevaisuuden haaveesta. He kertoi ensin omalla äidinkielellään sen kirjoituksen ja he esitteli sen ensin omalla äidinkielellään ja sen jälkeen mahdollisimman sanatarkasti suomeksi kaikilla eleillä. Sitten kirjoittamista käytettiin myös taululla, että ne teki patsaita ensin aiheesta ja sitten kirjoitettiin taululle. Että siinä mielessä se kirjoittaminen menee myös draaman sisälle. (Penttilä)

8.4 Mitä muuta draaman avulla voi oppia kielen lisäksi?

Toivanen (2015, 16) kirjoittaa, että draaman työtavoilla toimiminen on sosiaalisesti kehittävä, sillä toimiminen tapahtuu sekä kielellisessä että kehollisessa vuorovaikutuksessa ja draamassa pitää jatkuvasti huomioida toiset.

Vuorovaikutusta ja ihan siis kohtaamisen uskaltamista, läsnäoloa, silmiin katsomista ja sen tyyppistä juttua, että kyllähän siinä on monenlaista muutakin tavallaan, mikä liittyy kieleen ja kulttuuriin. (Salo-Toivonen)

Nonverbaalista viestintää. Ja draama yleisemminkin voi saada aikaan, että ihmiset saa sitä itseluottamusta, itsetuntemusta. Semmosta, että he siinä ryhmässä kokevat tulevansa kuulluiksi ja ymmärretyiksi ja että he saa osallistua. Ihminen vie sen kokemuksen mukanaan myös niihin muihin tilanteisiin eli se sitten parantaa kykyä myös toimia muissa tilanteissa muitten ihmisten kanssa ja liittyä muihin ihmisiin. (Korkatti)

Korkatti kuvasi myös draamaryhmää ikään kuin minilaboratoriona yhteiskunnasta ja kertoi, että ryhmässä vahvistetaan sosiaalista ja henkistä puolta.

Savolainen kertoo esimerkin, kuinka ihmiset olivat sopineet keskenään teatterikäyntiä varten, kuka hakee kenetkin kotoa ja loivat näin verkostoja, jotka menivät heidän omien ”kansallisten ryhmittymien” ohi.

Et se mahdollistaa semmosen niinku altistumisen yhdessä olemiseen ja yhdessä tekemiseen. Ja varmaan just se kohtaaminen tulee eri tavalla mahdolliseksi. Ja sit ku käytetään draamamenetelmiä, niin se mahdollistaa sen ryhmän kohtaamisen ja siellä alkaa tuleen niitä verkkoja. (Savolainen)

Savolainen kuvasi myös kohtaamisen mukana tuomia positiivisia asioita. Hän muistutti, että minkä tahansa toiminnallisen menetelmän rikkaus on siinä, että silloin oppiminen tapahtuu monen aistin kautta ja tällöin mukana on myös tunneoppimista.

Penttilän mukaan draaman lisäksi ryhmässä oppii itsetuntemusta, kriittistä ajattelua, oman mielipiteen sanomista ja tarvittaessa myös omista mielipiteistä joustamista. Hän mainitsi, että draamamenetelmien kautta oppii myös ryhmätoimintaa ja että sekin on jo osallistumista, kun joku on mukana katsomassa sivustalla. Penttilän mielestä draamamenetelmiä käyttäen osallistuja tulee ulos omasta kuorestaan.

Kun tekee yhdessä ja kokee yhdessä, niin saattaa huomata, missä menee omat rajat. Alkaa tunteen itteensä paremmin. Ja draamalla voi käsitellä niin moninaisia asioita, et sitä voi käyttää kielenopiskeluun ja siinä ohessa tulee kysymykseen esim. kulttuurihistoria ja psykologia myös. (Penttilä)

Kuva 5 avaa lukijalle niitä lukuisia muita asioita, jotka kehittyivät draamamenetelmiä käyttäessä suomen kielen lisäksi.

Kuva 5. Muut draaman avulla opittavat asiat.

8.5 Muut toiminnalliset menetelmät

Toiminnallinen kielenopiskelu on muun muassa sitä, että käytetään leikkiä, musiikkia ja draamaa kielenopiskelussa. Kajalan (2010) mukaan toiminnallisia menetelmiä käytetään, jotta lapset saadaan toimimaan ja käyttämään kieltä niin, että se on toiminnan ja ilmaisuuden väline. Lisäksi toiminnalliset menetelmät käyttävät hyödyksi

aivotutkimuksen havaintoja yhdistämällä oikeaa ja vasenta aivopuoliskoa. Ne myös hyödyntävät kinesteettistä muistia. (Kajala 2010.)

Kielikoulutuspolitiikan verkoston verkkosivuilta löytyi artikkeli ”Lisää toimintaa vieraan kielen tunneille helposti!”. Siinä kerrotaan, ettei kieltä opita vain kirjoja lukemalla ja sanalistoja pönttämällä, koska monet oppijat ovat visuaalis-taktiilisia. Tämän takia monikanavaiset, toiminnalliset menetelmät voivat auttaa heitä, kuten muitakin oppijoita oppimaan vierasta kieltä paremmin. (Meuronen 2016.)

Minua kiinnosti, käyttävätkö haastateltavani opettaessaan muita toiminnallisia menetelmiä kuin draamaa. Osa haastateltavista ei käyttänyt ollenkaan muita toiminnallisia menetelmiä, kun taas osalla oli käytössä muitakin taidemuotoja opetuksen tukena.

No mä oon itse aika huono laulamaan, mutta jos laulatutan, niin laulan mukana. Jos on joku sellainen asia, mistä voi vähän laulaa, niin lauletaan, koska musiikki auttaa esimerkiksi muistia ihan kauheesti. (Salo-Toivonen)

Salo-Toivonen suositteleekin, että välillä on hyvä tehdä esimerkiksi Pikkukakkosen posti -tyyppisiä lauluja joistain ulkoa muistettavista asioista, sillä laulut ovat hyviä tallennuskeinoja.

No en hirveesti, että tavallaan niissä puitteissa, mitkä nyt voi laskea menevän draaman alle. Semmosta erityisosaamista mulla ei oo musiikista tai tanssista. (Korkatti)

No välillä mä laitoin musaa soimaan, mutta se musiikki oli enemmän erottava kuin yhdistävä tekijä. Et musiikki oli lähinnä niinku taustamusiikkina, kun tehtiin jotain. (Savolainen)

Videota, valokuvaa, piirustusta, maalaamista, Tanssia vähän ja sitten ollaan laulettu yhdessä. Me ollaan myös yritetty kehittää uusia tapoja käyttää kuvataidetta yhdistettynä draamaan. (Penttilä)

8.6 Haastateltavien onnistumisen kokemukset

Halusin tietää, missä haastateltavat kokivat onnistuneensa ja mitkä asiat olivat heistä palkitsevimpia ryhmän kanssa toimiessa.

Salo-Toivonen kuvasi, että parasta oli se, kun ihmiset vapautuivat ja opiskelu tuntui hauskalta.

Parhainta on ehkä siis sellanen, että kun ihmiset oikeesti vilpittömästi nauraa ja uskaltaa tehdä jotain, et tule semmonen vapautuminen siitä otsa rypyssä - opiskelusta ja samalla opitaan. Ja se liittyy siihen uskaltamiseen myös. Kyl sitä on jotenkin helpompi oppia asioita, kun joskus muistaa hengittää ja nauttii siitä ja on hauskaa. (Salo-Toivonen)

Korkatti kiteyttää suurimmaksi onnistumisen kokemukseksi erään oppilaan kommentin:

No kyllä se on varmasti toi, minkä mä jo äsken mainitsin eli tavallaan koko sitä toimintaa edustavana kommenttina se yhden ryhmäläisen lausuma, että "nyt tiedän, että kun menen johonkin paikkaan, niin tulen ymmärretyksi, koska voin käyttää monenlaisia keinoja siinä viestinnässä". (Korkatti)

Savolainen koki onnistuneensa, kun hänen ryhmäläisensä pääsivät jatko-opintoihin.

No yks on varmaan just se, et kun pitää mitata onnistumista tai että oliko kurssi hyvä, niin sen pystyy ihan mittaamaan, että siitä ryhmästä lähti jokainen, joka sen ryhmän päätti muutamaa lukuun ottamatta. Et keskeytymisprosentti oli tosi alhainen ja sit se, että jokainen pääsi jatkoryhmään johonkin. (Savolainen)

Penttilä taas koki palkitsevana opiskelijoilta saadun myönteisen palautteen ja sen, kun hän huomasi heidän kehittyvän.

Se, että näkee sen kehityksen siinä luokassa ja se että tuli palautetta sieltä, että se alkaa toimimaan ja että tää onnistuu. Että se on hyödyttänyt niitä oppilaita niiden opinnoissa. Se on ehkä ollut tärkeintä. (Penttilä)

Kuva 6:n on sisällytetty ne asiat, joissa haastateltavat kokivat onnistuneensa.

Kuva 6. Haastateltavien onnistumisen kokemukset.

8.7 Palaute opiskelijoilta

Halusin selvittää, millaista palautetta haastateltavat olivat saaneet opiskelijoilta opetusmenetelmiin ja projekteihin liittyen.

Salo-Toivonen oli törmännyt kulttuurieroihin palautteen antamisessa.

Monet kotoutumiskoulutuksen opiskelijat tulee sellaisista maista, missä opettaja on suuri auktoriteetti ja palautetta ei ole totuttu antamaan, et eurooppalaiset ja länsimaalaiset ja nuoret osaa sitä antaa, mut sitä on vähän vaikee kerätä, jos ei oo tottunut. (Salo-Toivonen)

Myös S2-opettaja Ulla Koukkari-Anttonen (2009) kertoo, että palautteen antaminen ei useinkaan kuulu lähtökulttuuriin. Opiskelijat ovat nimittäin tottuneet siihen, että opettajan tehtävänä on tietää, mitä oppilas tarvitsee ja mikä on hänelle parhaaksi. Koukkari-Anttonen (2009) jatkaa, että palautteen antaminen on sellainen taito, jota täytyy opetella. Tämän jälkeen myös opettajalla on mahdollisuus saada rehellistä

palautetta ryhmäläisiltään. (Pöyhönen, Tarnanen, Kyllönen, Vehviläinen, Rynkänen 2009.)

Korkatin oppilaat olivat innoissaan opiskelusta, vaikka hän ei ollutkaan saanut kielenopetuksesta varsinaista palautetta.

En varmaan ainakaan siitä kielenoppimisesta tai opettamisesta oo saanut palautetta tai että se on ollut joku yksittäinen juttu, mitä en sitten muista. Mutta esimerkiksi nyt viimeksi, kun oltiin tän viikon alussa siellä Kiteellä, niin sieltä tuli että ”joo, haluttaisiin nähdä teitä joka päivä” ja tämmöstä näin. Että se toiminta ehkä on semmosta mielekästä ja semmosta vaihtelevaa kuitenkin siihen heidän laitosarkeen. (Korkatti)

Savolainen koki palkitsevana sen, että oppilaat tulivat kuulluksi hänen ryhmässään.

Ja sitten mulle henkilökohtaisesti se palaute, että ensimmäistä kertaa joku kysyi, että mitä kuuluu. Ja se on semmonen, mitä kantaa omassa sydämessään, et koko maailmaa mä en pysty pelastamaan, mutta sen yhden ihmisen mä oon pelastanut. (Savolainen)

Penttilän ryhmäläiset olivat pyynnöstä antaneet palautetta opettajilleen.

Opiskelijat antaa palautetta opettajille. Me kysyttiin oppilailta ja saatiin heiltä palautetta. Oppilaat olivat myös antaneet palautetta äidinkielenopettajalleen, joka välitti sitä meille. (Penttilä)

Haastateltavilla oli siis toisistaan poikkeavia kokemuksia palautteenantoon liittyen. Osa haastateltavista ei ollut saanut varsinaista palautetta, toiset olivat saaneet palautetta niin sanotusti rivien välistä, kun taas joku oli saanut palautetta suoraan ryhmäläisiltään.

8.8 Koulutustaustan vahvuudet

Minua kiinnosti mitä erityistä annettavaa haastateltavilla oli koulutustaustansa puolesta maahanmuuttajien suomen kielen opetukselle.

Salo-Toivonen oli ainoa haastateltavistani, joka oli suomen kielen opettaja. Hän koki omaksi vahvuudekseen juuri kielentuntemuksen.

Jotkut tarvii sen kielioppisäännön, ja mä pystyn sanomaan sen, jos joku kysyy, et miksi näin. Siitä on varmaan koto-koulutuksessa, oli tausta mikä tahansa, niin siitä on hyötyä. (Salo-Toivonen)

Haastateltavistani Korkatti, Savolainen ja Penttilä olivat kaikki TIOja. Louhija (2015, 15) kirjoittaa, että TIO-koulutus on syntynyt ”ammattilliseksi hybridiksi hierarkioita purkavan postmodernin ja yhteiskunnallisen taiteen rajapinnalle”.

Korkatti oli sitä mieltä, että TIOjen opetusmenetelmät ovat hyvin käytännönläheisiä ja toiminnallisia. Hän kertoi myös, että ryhmässä tuli aika paljon kysymyksiä siitä, miten esimerkiksi joku asia sanotaan. Hän muistuttaa, että TIOlla voi olla näihin asioihin parhaimmillaan aika käytännönläheinen suhtautumistapa.

Savolainen taas näki, että TIOlta löytyy luovuutta ja tutkimusmatkailijan identiteettiä. Tällä hän tarkoitti sitä, että valmiiden vastausten sijaan TIOt lähtevät ikään kuin tutkimusmatkalle.

Mä luulen, et meille annetaan niin laaja välineistö jotenkin semmoseen luovaan otteeseen ja luovaan ratkaisukykyyn, et ei oo pelkästään, että opetellaan ohjaamaan tai pelkästään tekemään teatteria, vaan et sit siel on se draamakasvatus. Semmonen luovan hullu ote siihen, että jos eteen tulee tilanne, että sää et hahmota, et miten tästä edetään, niin sit se tutkitaan se asia niin pitkälle, et siinä edetään. (Savolainen)

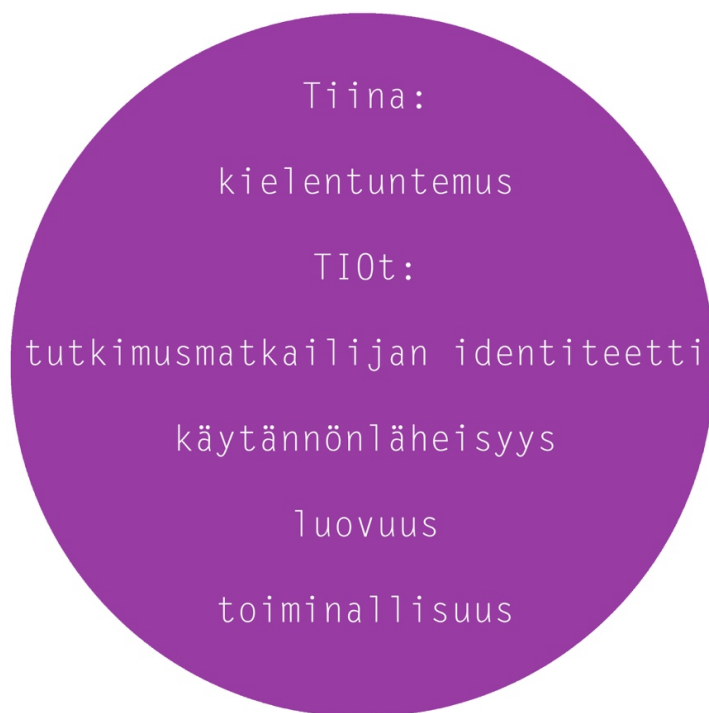
Savolainen kertoi, että useilla TIOilla on valmis etukäteisodotus, että on monta tapaa päästä maaliin ja että ryhmän kanssa voidaan yhdessä etsiä tapa, jolla sinne mennään.

Sitten jos taas kärjistetysti sanois, että tekee pelkästään draamapedagogiikkaa, niin siitäkin saattaa tulla sellainen kahlehtiva raami. Et on valmis luovimaan tilanteesta toiseen. (Savolainen)

Penttilä puhui myös toiminnallisten menetelmien käytöstä TIO:n vahvuuksina.

Draaman käyttö. TIOlle on tällaiset toiminnalliset menetelmät tuttuja ja se, että sä osaat käyttää sitä draamaa hyväksi opetuksessa, sitä kokemuksellista menetelmää. (Penttilä)

Alla olevasta kuva 7:stä käy ilmi vahvuuksia, jotka haastateltavat kokivat itsellään olevan omasta koulutustaustasta johtuen.

Kuva 7. Koulutustaustojen vahvuudet.

8.9 Lisäkoulutusta TIOlle

Kysyin Korkatilta, Savolaiselta ja Penttilältä, mihin he kokevat tarvitsevansa TIOina lisäkoulutusta, kun he opettavat maahanmuuttajille suomen kieltä draamamenetelmin.

Korkatin mielestä olisi hyvä tuntee kielenoppimisen mekanismeista. Hän kuvaili, että silloin voisi tietoisemmin tehdä valintoja siitä, mitä tehdään ja miten. Tällöin myös voisi olla helpompaa löytää tarkoituksenmukaisimpia menetelmiä.

Että nyt se lähtee jotenkin tosi paljon siitä omasta muusta ryhmänohjauskokemuksesta tai siitä TIO-identiteetistä. Plus sitten se mun työpari nyt tuolla Kiteellä on opiskellut pedagogiset opinnot ja opettaa myös kansalaisopistossa kieliä, että hänellä on sitten sellaista toisenlaista osaamista siinä. (Korkatti)

Savolainen taas on kokenut ongelmalliseksi sen, ettei TIO-koulutus anna muodollista pätevyyttä niihin tehtäviin, joihin se kuitenkin sisällöllisesti soveltuisi. Hän kuvaili, kuinka esimerkiksi joissain oppilaitoksissa hän ei kelpaa opettajaksi, koska hän on opiskellut aikuiskasvattajaksi.

Mun mielestä meidän koulutuksen ainoa ongelma on se, että se ei yhteiskunnan silmissä meitä päteviä mihinkään. Meidän koulutus on hirveen hyvä silloin, jos sulla on joku opettajankoulutus tai sosiaali- ja terveysalan koulutus taustalla, jolloin sää voit toimia toisella kentällä, mutta yksinään sitä ei tunnusteta. Mä en koe, et se on mitään, et nyt pitäis opetella lisää kielioppia, vaan et se on sellainen perustavaa laatua oleva ongelma. (Savolainen)

Penttilä pohti omalla kohdallaan pedagogisten opintojen puutetta ja sitä, ettei ollut opiskellut suomen kieltä esimerkiksi yliopistossa. Hän oli mukana osalla opiskelijoidensa suomen kielen tunneista ja kertoi saaneensa opiskelijoiden käyttämän oppikirjan käyttöönsä.

Se on vähän eri asia, jos sulla on teoreettinen tieto ja myöskin koko se tietotaito, jonka sä saat yliopistosta. Sehän on mieletön verrattuna siihen, että minä lukiopohjalla teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutuksella lähen opettamaan äidinkieltä. Et mä pystyn johonkin asti tavallaan käyttämään sitä draamaa. (Penttilä)

Penttilä kertoi, että jos heillä tuli kielellisesti vaikeita asioita eteen, he selvittivät niitä yhdessä suomen kielen opettajan kanssa. He myös painottivat sitä, että he ovat taiteilijoita, jotka voivat käydä opiskelijoiden kanssa läpi aiemmin tunnilla opittuja asioita, eivät suomen kielen opettajia.

Et kyl jos TIO-pohjalta lähet opettamaan äidinkieltä, niin kyl sun täytyy osata sitä suomen kieltä, et sä pystyt opettamaan sitä ja sulla pitää olla mun mielestä silleen niinku aika hyvä taso siinä. Mä en lähtis ite tarjoamaan mitään ryhmää. Sitten mä mieluummin ottaisin äidinkielen opettajan siihen mukaan pariksi. (Penttilä)

Kuva 8:sta löytyy ne asiat, joihin TIOjen mukaan voisi olla hyvä saada lisäkoulutusta.

Kuva 8. Lisäkoulutusta TIOlle.

8.10 Muuta olennaista

Haastattelujen lopuksi kysyin haastateltavilta, tuleeko heille mieleen jotakin muuta tärkeää aiheeseen liittyen.

Salo-Toivonen muistutti, kuinka autenttisuus on tärkeää kielenopiskelussa. Lisäksi hän puhui siitä, että meillä kaikilla on kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tarve. Salo-Toivosen mukaan on myös tärkeää lähteä välillä luokasta ulos.

Hyvä tapa on laittaa opiskelijat haastattelemaan, että tulee sitä kysymyksen tekemistä, että "hei olen sieltä koulusta ja..." ja jos on teemana jotkut aukioloajat, niin kysytään, että milloin teidän kauppa on auki ja käytkö täällä usein tai mitä tahansa. (Salo-Toivonen)

Salo-Toivonen sanoi myös, että rooleja voi keksiä ihan konkreettisesta aikuisten maailmasta irrallisen keksityn satumaailman sijaan.

Tarve tulla kuulluksi, tulla nähdyksi, saada oma ääni, on niinku ihan kaikilla. Ja sit se, et jos on aikuinen, joka opiskelee vierasta kieltä, niin ennen kuin se on sujuvaa, ei ymmärrä vitsejä. Et sen ymmärtäminen, et se on raskasta ja hankalaa kun ei voi ilmaista itseään sillä tavalla ku haluais. (Salo-Toivonen)

Korkatti oli huomannut, että maahanmuuttajien opetuksessa piti ottaa huomioon opiskelijoiden kulttuuritausta.

No sellainen huomio, että kulttuuritaustasta riippuen sitten se, että voiko olla vaikka sekaryhmä tai minkälaisia harjoitteita siellä voi tehdä. (Korkatti)

Korkatti kuvasi esimerkiksi erästä harjoitetta, joka tehtiin ryhmässä, jossa oli sekä miehiä ja naisia: Jokaisen oli tarkoitus tehdä liike ja muiden tehtävänä oli toistaa se. Harjoitus oli sinänsä yksinkertainen, mutta se ei ollut toiminut ollenkaan. Hän arveli, että joko kyse oli ollut siitä, etteivät osallistujat olleet ymmärtäneet, mistä oli kysymys tai todennäköisemmin syy oli se, että ryhmässä oli sekä miehiä että naisia.

Savolainen puhui siitä, kuinka hänelle tuli yllätyksenä se, että teatterin käsite oli vieras osalle opiskelijoista. Lisäksi hän pohti Korkatin tavoin sitä, kuinka opiskelijoiden kulttuuritausta oli hyvä ottaa huomioon opettaessa.

No se oli mulle ehkä ekalla kerralla shokki, että on kulttuureja, joissa käsite teatteri ei oo selkeä. Et sit mä mietin, et en mä nyt mistään rituaaleistakaan tässä uskalla ryhtyä puhumaan. Mut sekin oli ehkä sitä omassa pumpulissa kasvamista, että totta tosiaan, jos on elänyt suurimman osan elämästä pakolaisleirillä, niin teatteri ei oo välttämättä käsitteenä tuttu. Ja sit esimerkiksi niille venäläisille opiskelijoille teatteri on korkeakulttuuria, jota harrastetaan isossa teatterissa. (Savolainen)

Penttilä oli myös törmännyt siihen, että opettaessa piti miettiä asioita, jotka liittyivät erilaisiin kulttuureihin ja uskontoihin. Esimerkiksi koskettaminen oli yksi tällainen asia. Osa opiskelijoista oli vain mennyt erilleen fyysisten harjoitteiden aikana, mutta he eivät sanoneet asiasta mitään. Penttilä koki myös mielekkäänä toisen taiteenalan ammattilaisen kanssa työskentelyn. Lisäksi hän kertoi toisen tyyppisessä kulttuurissa kasvaneesta työparista olleen paljon apua.

Sen lisäksi oli apua siitä, että Khalid oli kuvataiteilija. Se oli aivan älytön rikkaus. Hänen tapansa ajatella taiteen käyttämistä opetuksessa on erilainen. Se rikasti ihan älyttömästi sitä toimintaa ja se sai minut ajattelemaan eri tavalla. Ja molemmat oppi toisilta aivan mielettömästi. Koen, että jos saa sekoitettua taiteen menetelmiä tai eri taiteilijoita, niin se saattaa olla melkoinen rikkaus. (Penttilä)

Penttilä pohti haastattelun aikana myös kielen, kohdemaan kulttuurin ja identiteetin yhteyttä.

No sitten tulee vielä mieleen, että miten se kieli on sidottuna sun identiteettiin. Että mitä paremmin sää opit sitä suomen kieltä, niin sitä paremmin sää tutustut siihen Suomen kulttuuriin, ja sun identiteetti tavallaan niinku muuttuu

huomaamatta siinä. Sä pystyt tuleen lähemmäksi myös, niinku et sä uskallat ottaa kontaktia. (Penttilä)

Myös kirjassa ”Kuinka kieltä opitaan”, kerrotaan, että kielenoppimiseen on tärkeä yhdistää kulttuurin opettaminen eli sitä ei kannata erottaa irralliseksi maantuntemukseksi. Kielenopiskelun motivaatio voi myös lisääntyä, kun ihminen kiinnostuu kulttuurista. (Pyykkö 2014, 202.)

Penttilän mukaan oppilaan oman kulttuurin taideopetusmenetelmät saattoivat poiketa paljon suomalaisista menetelmistä.

Ja tästä me päästään aiheeseen kulttuuriperimä, joka vaikuttaa mun ja muidenkin opettajien mielestä tosi paljon, että kun sää tuut maasta, jossa on niin patriarkaalinen systeemi, että siellä on opettaja voinut sanoa sulle sun koko aikasemman elämän ajan, että tää on oikein ja tää on väärin ja sitten se on liittynyt kaikkeen taideoppimiseen, jos siellä on ollut taideopetusta. Niinku meidänkin ryhmässä joillekin nää oli ensimmäisiä taidejuttuja, mitä ne oli ikinä tehneet. Tää näkyy sitten meidän opetuksessa, että kysyttiin paljon, että ”opettaja, onko tämä oikein?”. (Penttilä)

Kuva 9:stä löytyy ne asiat, jotka haastateltavat nostivat itse esille haastattelun lopuksi.

Kuva 9. Muut olennaiset asiat.

9 Loppupohdinta

Halusin tämän opinnäytetyön avulla selvittää, voisiko olla hedelmällistä käyttää draamamenetelmiä aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen opetuksessa. Koska olen valmistumassa teatteri-ilmaisun ohjaajaksi, minua luonnollisesti myös kiinnosti, miten juuri TIO voisi olla tukemassa maahanmuuttajien suomen kielen oppimista. Sain kuulla haastattelujen kautta paljon erilaisia kokemuksia alan ammattilaisilta. Näiden asiantuntijahaastatteluiden ja lähdemateriaalin pohjalta olen entistä vakuuttuneempi siitä, että draamamenetelmät ovat erinomainen lisä aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen opetukseen.

Kiteytän tässä luvussa pääkohtia käyttämästäni lähdekirjallisuudesta, jotka puoltavat draaman käyttöä kielenopetuksessa: Koska tutkimusten mukaan motivaatiota voidaan pitää mahdollisesti keskeisimpänä kielenoppimisen onnistumiseen vaikuttavana tekijänä, draama näyttäisi olevan oiva keino lisätä kielenoppimisen motivaatiota. Tällöin nimittäin syntyy aito tarve vuorovaikutukselle, joka taas edistää kielenoppimista. Asioiden katsotaan jäävän myös paremmin ihmisen mieleen, kun hän osallistuu itse tekemällä. Draaman käyttöä puoltaa myös se, että se kehittää sosiaalisia taitoja. Lisäksi draaman avulla oppilas osallistuu tilanteisiin, jossa syntyy aito puhumisen tarve. Draaman käytössä on sekin hyvä puoli, että siitä hyöttyy monentyyppiset oppijat, sillä aivojen eri alueet pääsevät aktivoitumaan draamaa tehdessä. Vaikka kielitaito olisikin suppea, silti draaman avulla on mahdollista ilmaista paljon. Lisäksi draamasta voi olla apua ryhmähengen luomisessa, ja se voi auttaa vastaamaan ihmisen tarpeeseen tulla nähdyksi ja kuulluksi.

Haastattelujen mukaan arkisten tilanteiden harjoittelemisesta draaman keinoin näyttäisi olevat paljon hyötyä, sillä vastaavanlaiset tilanteet (esimerkiksi lääkärissä käyminen, bussilla matkustaminen, ruokakaupassa käyminen, kahvilassa tilaaminen) toistuvat myös arkielämässä. Harjoitteita suunnitellessa on hyvä tutustua myös työssä esittelemieni hankkeiden verkkosivuihin, sillä sieltä löytyy erinomaista materiaalia, jota voi käyttää sellaisenaan tai muokata oman ryhmän tarpeeseen sopivaksi. Hankkeiden kohdalla myös draamatarinoiden toimivuudesta näytti olevan kokemusta. Haastateltavien mukaan sellaiset harjoitteet eivät toimineet, joissa ohjeet olivat pitkiä ja monimutkaisia. Myös sellaiset harjoitteet, joissa piti koskea toista, olivat monista tuntuneet epämiellyttäviltä erilaisen kulttuuritaustan takia. Osa maahanmuuttajista vierasti hieman esiintymistä vaativia harjoitteita.

Haastattelujen ja lähdemateriaaliin perehtymisen jälkeen olen vakuuttunut siitä, että draamamenetelmät sopivat ihan kaikenlaisille kohderyhmille. Haastattelujen perusteella draamamenetelmillä voi hyvin opettaa vuorovaikutusta, puhekieltä, arkisia tilanteita, tunnejäsentelyä ja kehittää itseluottamusta viestintätilanteissa. Draamamenetelmät voivat tukea myös luetun ymmärtämisen kehittymistä, mutta kirjoittaminen vaikuttaa olevan sellainen kielen osa-alue, johon draamamenetelmät eivät välttämättä sovi niin hyvin. Vaikka haastateltavani pohtivat asiaa, kukaan ei kuitenkaan lopulta keksinyt mitään selkeää kielen osa-aluetta, jota ei voisi opettaa draamamenetelmin.

Draaman avulla on mahdollista ymmärtää myös kulttuuria ja kun esimerkiksi kotoutumiskoulutuksessa opetetaan suomen kieltä draaman keinoin, luodaan silloin hyvä mahdollisuus pohtia suomalaiseen kulttuuriin liittyviä asioita. Mielestäni on erityisen liikuttavaa, että draamamenetelmien avulla on mahdollista oppia niin montaa muuta asiaa kielen lisäksi: muun muassa vuorovaikutustaitoja, ryhmässä toimimista, itsetuntemusta ja itseluottamusta. Lisäksi nonverbaalinen viestintä näytti kehittyvän draamaa käyttäessä. Tämä taas voi auttaa ihmisiä selviämään arjessa suppeammallakin kielitaidolla. Näen, että kun suomen kieltä opiskelee draaman avulla, esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutussanaston oppiminen helpottuu huomattavasti. On huomattavasti helpompaa ymmärtää esimerkiksi tunteiden sävyeroja tekemällä kuin kirjoista lukemalla.

Haastateltavat kokivat onnistuneensa, kun he näkivät oppimisen iloa, huomasivat oppilaiden päässeensä jatkamaan opintojaan, kun varmuus oppilaiden viestinnässä lisääntyi, ja he näkivät, että suomen kielen oppiminen edistyi. Haastateltavilla oli erilaisia kokemuksia palautteen annosta: joko sitä ei ollut totuttu antamaan, sitä annettiin ikään kuin rivien välistä, oppilaat antoivat sitä itse suoraan tai opettajien sitä pyytäessä. Haastateltavat kertoivat myös, kuinka tärkeää oli opetella kieltä autenttisessa ympäristössä, huomioida ihmisten tarve tulla nähdyksi ja kuulluksi, kuinka oli hyvä ottaa huomioon oppilaiden kulttuuritausta ja muistaa että kun oppii kieltä, ymmärtää myös kulttuurista enemmän.

Salo-Toivonen koki koulutustaustansa vahvuudeksi kielentuntemuksen, kun taas TIOjen vahvuudet tuntuivat olevan toiminnallisuus, käytännönläheisyys, luovuus ja tutkimusmatkailijan identiteetti. TIO-haastateltavani miettivät, että olisi hyvä tuntea kielenopetusmekanismeja, voisi olla hyvä, jos olisi jokin muu koulutus tai pedagogiset

opinnot suoritettuna TIO-koulutuksen lisäksi ja että suomen kielen syvemmästä osaamisesta mahtaisi olla apua ryhmän kanssa toimiessa.

Koska TIO ei ole suomen kielen opettaja, suosittelenkin että TIO voisi työskennellä joko yhdessä suomen kielen opettajan kanssa tai ohjata kurssia, jonka opiskelijat opiskelevat yhtä aikaa suomea jossain muussa paikassa. TIO voisi myös ohjata ryhmää, jossa pääpaino on draamallisessa tekemisessä ja taiteessa, jolloin kieltä tulisi opittua ikään kuin siinä sivussa. TION olisi mahdollista myös kouluttaa esimerkiksi S2-opettajia, jolloin S2-opettajat voisivat oppia uusia toimivia draamallisia menetelmiä. Kuten haastateltavani Penttilä totesi, on myös hyvä vaihtoehto tehdä töitä työparina niin, että toinen ohjaaja on jonkun muun alan taiteilija. Näen, että TIO voisi hyvin toimia yhtenä ohjaajana myös kotoutumiskoulutuksessa tuoden sinne erilaisia draamamenetelmiä, tukea yhteisöllisyyden ja ryhmähengen vahvistamisesta sekä auttaa opiskelijoiden motivaation ylläpitämistä monipuolisia menetelmiä käyttäen.

TIOt voisivat näiden tutkimustulosten pohjalta miettiä, millaisia ryhmiä he haluaisivat perustaa: esimerkiksi selkeästi suomen kielen oppimiseen painottuvat eritasoiset ryhmät tai devising-menetelmällä näytelmää tekevät ryhmät. Osa ryhmistä voisi olla keskittynyt esimerkiksi improvisaatioon tai draamatarinoin riippuen opiskelijoiden suomen kielen tasosta ja kiinnostuksen kohteista. Yksi vaihtoehto olisi perustaa ryhmä, jossa tutkitaan draaman keinoin suomalaiseen kulttuuriin liittyviä ilmiöitä.

Näen TIOjen vahvuutena sen, että he osaavat hyvin luoda erilaisia ryhmäprosesseja, tunnistaa erilaisia ryhmäilmiöitä ja tutkia, millaisia kiinnostuksen kohteita ihmisillä on. Lisäksi TION vahvuuksiin kuuluu se, että hän osaa ottaa huomioon yhteisön näkökulman, toimia tilanteiden mukaisesti ja reflektoida todellisuutta erilaisten draamamenetelmien avulla.

Käyttämäni lähdemateriaali avasi mielestäni hyvin sitä kontekstia, johon opinnäytetyöni liittyi. Valitettavasti esimerkiksi S2-opetuksesta en löytänyt paljoa tuoreita lähdekirjoja, mutta käyttämäni kirjat olivat mielestäni kuitenkin laadukkaita. Myös draaman määrittelemisen oli todella vaikeaa, sillä en löytänyt kirjallisuudesta käsitteelle yksiselitteisiä määritteitä. Haastateltavien valinta oli mielestäni erittäin onnistunut, kun miettii työn ydinkysymyksiä.

Työni suurimpana puutteena näen sen, etten pystynyt elämäntilanteestani johtuen toimimaan itse jonkun maahanmuuttajaryhmän ohjaajana. Sitä kautta olisin nimittäin

saanut lisää tutkimusmateriaalia ja omakohtaisempaa kokemusta aiheeseen liittyen. Toisaalta nyt, kun työni on valmis, minulla on paljon enemmän ajatuksia siitä, kuinka itse käyttäisin draamaa tukemaan suomen kielen oppimista maahanmuuttajaryhmän kanssa työskennellessäni. Toivonkin, että tulevaisuudessa voin käyttää hyödyksi tämän opinnäytetyön antia.

Jatkotutkimusaiheita miettiessäni mieleeni tuli, että olisi hienoa koota maahanmuuttajien ajatuksia draamamenetelmien käytöstä suomen kielen opetuksessa. Aiheeseen perehtyessäni en nimittäin löytänyt asiasta minkäänlaista tietoa. Tässä tapauksessa haastattelut pitäisi tehdä joko tulkin välityksellä, englanniksi tai sitten haastatella vain sellaisia ihmisiä, jotka olivat jo edenneet hieman pidemmälle suomen kielen opinnoissa. Toinen jatkotutkimusaihe olisi aloittaa itse jonkun ryhmän ohjaaminen, pitää päiväkirjaa asiasta ja tutkia prosessia omien kokemusten perusteella. Henkilökohtaisesti minua kiinnostaisi myös perehtyä draamatarinoiden käyttöön suomen kielen opetuksessa, sillä koen niiden käytön yhdeksi vahvuusalueekseni.

Toivon, että työstäni on käytännön hyötyä sekä teatteri-ilmaisun ohjaajille, S2-opettajille sekä kaikille niille, jotka työskentelevät maahanmuuttajien suomen kielen opetuksen parissa draamamenetelmiä käyttäen. Ajattelen myös, että tämä työni voi auttaa työnantajia pohtimaan, voisivatko he palkata juuri TIO:n ohjaamaan maahanmuuttajaryhmää, jossa on tarkoituksena oppia suomen kieltä.

Summa summarum: uskon draamaan ja sen mahdollisuuksiin kielenopetuksessa, kiitän jokaisesta jaetusta kokemuksesta haastateltavien kanssa ja näen TIOjen tulevaisuuden valoisana myös maahanmuuttajien suomen kielen opetuksen parissa!

Lähteet

- Ahonen, Kaarina 1994. Draama. Nyt. Kirjoituksia ilmaisukasvatuksen alalta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja opettajankoulutuslaitos.
- Ari-Gürhanli, Melis 2013. Taide mukaan kielenopetukseen. *Tempus*, 3, 16-17.
<http://kassandra.fi/wp-content/uploads/Tempuslehti_kotisuomi.pdf> (luettu 4.8.2017)
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2017. Kotouttaminen. <<http://www.ely-keskus.fi/fi/web/ely/kotouttaminen#.WQD51VKB2b8>> (luettu 30.5.2017).
- Heikkinen, Hannu 2005. Draamakasvatus – opetusta, taidetta, tutkimista! Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy
Yliopistokustannus, HYY yhtymä.
- Häkämies, Annukka 2007. Metodilla on merkitys – muodolla on mieli. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden laitos.
- Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto. Draamakasvatus.
<<https://www.avoin.jyu.fi/oppiaineet/draamakasvatus>> (luettu 29.8.2017).
- Järvinen, Heini-Marja. Toim. Pietilä, Päivi & Lintunen, Pekka 2014. Kuinka kieltä opitaan: opas vieraan kielen opettajalle ja opiskelijalle. Helsinki: Gaudeamus.
- Kajala, Mari 2010. Tekstistä toiminnaksi – Aktiiviset työtavat kielenopetuksessa.
<<https://tnkpop.wikispaces.com/file/view/Tekstistä+toiminnaksi.pdf>> (luettu 31.5.2017).
- Karkkulainen, Marjatta 2011. Siivet selkään, draamakengät jalkaan – Kohtaamisia draaman pedagogisilla näyttämöillä. Helsinki: Draamatyö.
- Karppinen, Tintti. Toim. Mela, Marjo & Mikkonen, Pirjo 2003. Suomi kakkonen – Opas opettajille. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kassandra 2013a. Vuosikertomus. 2013. Kassandra ry. <http://www.interkult.fi/wp-content/uploads/2016/04/Vuosikertomus_Kassandra_2013_itsetulostettava.pdf> (luettu 22.8.2017).
- Kassandra b. Kotisuomi, loppuveto. <<http://kassandra.fi/wp-content/uploads/Kotisuomi-loppuveto-1.pdf>> (luettu 22.8.2017).
- Korpela, Eveliina 2017a. Vinkkejä vetäjälle: miten puhun niin, että kaikki ymmärtävät?. <<http://kepel.metropolia.fi/2017/05/05/vinkkejä-vetäjälle-miten-puhun-niin-että-kaikki-ymmärtävät/>> (luettu 1.6.2017).

Korpela, Eveliina 2017b. Funktionaalinen kielenopetus ja Kepelin harjoitteet. <<http://kepel.metropolia.fi/2017/03/03/funktionaalinen-kielenopetus-ja-kepin-harjoitteet/>> (luettu 1.6.2017).

Kulttuuriyhdistämö Interkult. Tietoa meistä. <<http://www.interkult.fi/etusivu/tietoja-meista/>> (luettu 1.6.2017).

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.

Louhija, Marja 2015. Paluu TIO-tulevaisuuteen – Soveltavan teatterin synnyt. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Maahanmuuttovirasto 2017a. Sanasto. <[http://www.migri.fi/medialle/sanasto - T_fi](http://www.migri.fi/medialle/sanasto-T_fi)> (luettu 22.8.2017).

Maahanmuuttovirasto 2017b. Kotouttaminen. <http://www.migri.fi/tietoa_muual/kotouttaminen> (luettu 22.8.2017).

Maunu, Niina 2017. Toiminnallinen kielioppi. <<http://www.ninamaunu.com>> (luettu 22.8.2017).

Metropolia 2017a. Esittävän taiteen koulutusohjelma. <<http://www.metropolia.fi/palvelut/kulttuuripalvelut/metropolia-teatteri/>> (luettu 22.8.2017).

Metropolia b. Kamu-hanke. Eri lailla yhdessä. <<http://kamu.metropolia.fi/kamu/>> (luettu 22.8.2017).

Metropolia c. Kepeli. <<http://kepel.metropolia.fi/>> (luettu 22.8.2017).

Metropolia d. Harjoitteita. <<http://kepel.metropolia.fi/harjoitteita/>> (luettu 22.8.2017).

Meuronen, Meija 2016. Lisää toimintaa vieraan kielen tunneille helposti! <<http://www.kieliverkosto.fi/article/lisaa-toimintaa-vieraan-kielen-tunneille-helposti/>> (luettu 22.8.2017).

Miettinen, Anneli 2017. Maahanmuuttajat. <http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/> (luettu 22.8.2017).

Mikkonen, Pirjo 2003. Toim. Mela, Marjo & Mikkonen, Pirjo. Suomi kakkonen – Opas opettajille. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Nissilä, Leena; Martin, Maisa; Vaarala, Heidi & Kuukka, Ilona 2006. Saako olla suomea? – Opas suomi toisena kielenä -opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.

Opinpaja Oy 2011. Toiminnalliset menetelmät.

<http://www.peda.net/img/portal/2119590/Toiminnalliset_menetelmat1.pdf?cs=1305791785> (luettu 2.5.2017).

Owens, Allan & Barber, Keith 1998. Draama toimii. Helsinki: JB-kustannus.

Piekkari, Jouni. Miksi draamatarinoita? <<http://kamu.metropolia.fi/wp-content/uploads/2014/10/Miksi-draamatarinoita-KAMU.pdf>> (luettu 23.8.2017).

Piekkari, Jouni & Räsänen, Juho 2014. Pelisujuttajan opas – KAMU-pelejä kotoutumiseen ja kohtaamiseen. <http://kamu.metropolia.fi/wp-content/uploads/2014/11/Pelisujuttaja_web.pdf> (luettu 23.8.2017).

Pietilä, Päivi 2014. Toim. Pietilä, Päivi & Lintunen, Pekka. Kuinka kieltä opitaan – Opas vieraan kielen opettajalle ja opiskelijalle. Helsinki: Gaudeamus.

Pietilä, Päivi & Lintunen, Pekka 2014. Kuinka kieltä opitaan – Opas vieraan kielen opettajalle ja opiskelijalle. Helsinki: Gaudeamus.

Pyykkö, Riitta 2014. Toim. Pietilä, Päivi & Lintunen, Pekka 2014. Kuinka kieltä opitaan: opas vieraan kielen opettajalle ja opiskelijalle. Helsinki: Gaudeamus.

Pöyhönen, Sari; Tarnanen, Mirja; Kyllönen, Teija; Vehviläinen, Eeva-Maija & Rynkänen, Tatjana. 2009. Kielikoulutus maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa – Tavoitteet, toteutus ja hallinnollinen yhteistyö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/36608/maahanmuuttajien_kielikoulutus.pdf?sequence=1> (luettu 25.8.2017).

Reunanen, Nada & Heinonen, Marianne 2011. Kevennystä kieliopintoihin: toiminnalliset menetelmät suomenkielen oppimisen tukena. Opinnäytetyö. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelta.
<<https://www.theseus.fi/handle/10024/36507>> (luettu 25.8.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne 2016. Liitetaulukko 2. Väestö kielen mukaan maakunnittain 1996-2016. Helsinki: Tilastokeskus.
<http://www.stat.fi/til/vaerak/2016/vaerak_2016_2017-03-29_tau_002_fi.html> (luettu 23.8.2017).

Tilastokeskus a. Maahanmuuttajat väestössä.
<<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>> (luettu 25.8.2017).

Tilastokeskus b . Maahanmuuttajat ja kotoutuminen.
<<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/index.html>> (luettu 25.8.2017).

Tilastokeskus c. Vieraskieliset.

<<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html>> (luettu 25.8.2017).

Toivonen, Tapio 2015. Lento! Draama ja teatteri perusopetuksessa. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Työ- ja elinkeinoministeriö a. Keskeiset käsitteet. <<http://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet>> (luettu 25.8.2017).

Työ- ja elinkeinoministeriö b. Laki kotoutumisen edistämisestä. <<http://kotouttaminen.fi/laki-kotoutumisen-edistamisesta>> (luettu 25.8.2017).

Työ- ja elinkeinoministeriö c. Kielelliset tavoitteet. <<http://kotouttaminen.fi/kielelliset-tavoitteet>> (luettu 25.8.2017).

Vaarala, Heidi; Reiman, Nina; Jalkanen, Juha & Nissilä, Leena 2016. Tilanne päällä! Näkökulmia S2-opetukseen. Oppaat ja käsikirjat 1. Helsinki: Opetushallitus.

Viranko, Viivi 1997. Aplodeja etsijoille - Näkökulmia draamaan sekä taidekasvatuksena että opetusmenetelmänä. Helsinki: Laatusana Oy / Äidinkielen opettajain liitto.

Zodiak. Kinesteettisten työpajojen kehittämishanke 2011. <<http://www.zodiak.fi/hankkeet/kielityopajat>> (luettu 25.8.2017).

Haastattelut:

Korkatti, Maria 2016. Haastattelu: 22.9.2016.

Penttilä, Kimmo 2016. Haastattelu: 22.9.2016.

Salo-Toivonen, Tiina 2016. Haastattelu: 21.9.2016.

Savolainen, Lotta 2016. Haastattelu: 22.9.2016.

Teemahaastattelurunko

1. Haastateltavien esittely
2. Kiinnostus aihetta kohtaan
3. Apukielet opettaessa
4. Draamamenetelmät
 - Millaisia draamamenetelmiä olet käyttänyt opetuksessasi?
 - Onko jotkut menetelmät olleet sellaisia, että ne eivät ole toimineet?
5. Kenelle draamamenetelmät sopivat?
6. Mitä kielen osa-alueita draaman avulla oppii?
 - Mihin kielen osa-alueisiin draamamenetelmät sopivat huonommin?
7. Mitä muuta draaman avulla voi oppia kielen lisäksi?
8. Muut toiminnalliset menetelmät
9. Haastateltavien onnistumisen kokemukset
10. Palaute opiskelijoilta
11. Koulutustaustan vahvuudet
12. Mihin TIO:na tarvitset lisäkoulutusta?
13. Muuta olennaista